

קובץ

נחלת הרב

צוהר לדמותו ומשנתו של אדמו"ר הזקן
בעל התניא והשו"ע

יו"ל ע"י בית חב"ד
אנטווערפּען - בלגיה

- 3 _____ בפתח
- 5 _____ על רגל אחת
- 8 _____ אגרת הקודש סימן כ"ז
- 10 _____ אמונה בצדיקים
- 11 _____ מאמר להבין ענין ההשתטחות
- 17 _____ דמות הפלאים של בעל התניא
- 23 _____ המלחמה האחרונה של אדמו"ר הזקן
- 31 _____ מי היה מאמין

...

בפתח

הננו להגיש בפני ציבור אנשי-שלומנו את הקובץ המהודר 'נחלת הרב', המהווה צוהר למסכת חייו המופלאה, לדמותו הפלאית ולחיבוריו האגדיים אשר הנחילנו 'בעל ההילולא' - של כ"ד טבת - כ"ק אדמו"ר רבי שניאור זלמן מליאדי בעל התניא והשולחן-ערוך.

הקובץ רואה אור לרגל נסיעת אנ"ש מקהילת אנטוורפן להשתטח על ציונו הקדוש של בעל ההילולא בהאדיטש. ובהיות אשר במהלך המסע נשתטח גם על ציונם של הבעל-שם-טוב הקדוש וכ"ק אדמו"ר האמצעי, ראינו צורך לצרף לקובץ פנינים מתוך תורתם הקדושה.

חלקו הראשון של הקובץ הוקצה ללימוד אודות סילוקם של צדיקים והשתטחות על קבריהם, ונכלל בו אגרת קודש מכ"ק אדמוה"ז אודות פטירת צדיקים, מאמר 'להבין ענין ההשתטחות' מכ"ק אדמו"ר האמצעי. ונוסף בו פנינים נבחרים מתורת הבעש"ט ומאמר מאדמוה"ז.

בחלקו השני במאמר מרתק נסקרת 'דמות הפלאים של בעל התניא' למן ילדותו ומסכת חייו עד לחיבוריו שהפכו לנחלת הכלל: התניא והשולחן ערוך, וחיידושם על-פני החיבורים שקדמו להם, המאמר שנכתב בזמנו על-ידי הרב שלמה יוסף זוין מוגש כאן בעיבוד קל.

יחדנו מקום בקובץ לאחת הפרשיות המרכזיות בחייו של רבינו, מלחמתו העיקשת למען ניצחון הצאר הרוסי נגד נפוליון הצרפתי, פרשיה אשר בעקבותיה נאלץ רבינו לעזוב את מקום מושבו, ובתוך תלאות הדרך הורע מצב בריאותו עד אשר נתבקש לשיבה של מעלה במוצש"ק כ"ד טבת.

במהלך אותה מלחמה בעת שהיה נראה שנפליין עומד לנצח בקרבות, בניגוד להבטחתו המופרשת של רבינו כי הלה ינחל מפלה, היה מעין 'משבר' באמונת החסידים, ומכאן למד אחד המשפיעים לקח מאלף וחיזוק לאמונתו האיתנה ש'הנה הנה משיח בא', על-אף תקופתנו הקשה.

אנו תקווה שקובץ זה ימלא את ייעודו ויוסיף בהרחבת מעגלי הלימוד בתורתו של 'רבינו הזקן' עד אשר נזכה למימוש הבטחתו של משיח לבעל-שם-טוב הקדוש, שיתגלה בעולם 'לכשיפוצו מעיינותיך חוצה'.

על רגל אחת

פנינים נבחרים מתורת הבעל-שם-טוב הקדוש

תפילה ללא חיצוניות

וכן בתפלה, יכול לעבוד עבודת התפלה להשי"ת שלא יהיה עבודתו נראה בפני בני אדם כלל, שלא יעשה שום תנועה באיברים, רק בפנימיות בנשמתו יהיה בוער בלבו ויצעוק בלחש, מחמת התלהבות, בענין שתהא עבודתו בפנים יותר גדולה משתהא עבודתו נראית באיברים כמ"ש צעק לבם כו'

כש"ט אות רכ"ו

תפילה לשמה

שמעתי ממורי כי השכינה נקרא תפלה כמ"ש בכתבים ואני תפלה וכו'. וגם מבואר שם כשיתפלל ישים מגמת פניו לשכינה ליחודה (בבעלה כו'), ולא יכוין לתועלת עצמו שח"ו עליו נאמר נתנני ה' בידי לא אוכל קום וכו' יעו"ש. וביאר מורי זללה"ה הטעם יותר, כי אם יכוין לתועלת עצמו הגשמי שיהיה נענה בתפלתו לתועלתו הגשמי, אז נעשה מסך מבדיל ע"י שהכניס הגשמי ברוחני שם ואינו נענה כלל, ודפח"ח.

כש"ט אות קע"ו

השגחה פרטית

וכידוע בענין השגחה פרטית שמבאר מורנו הבעש"ט נ"ע דלא זו לבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם היא בהשגחה פרטית מהבורא ית' והשגחה פרטית הלזו היא חיות הנברא וקיומו, אלא דעוד זאת דתנועה פרטית דנברא פרטי הרי יש לו יחס כללי לכללות כוונת הבריאה.

ועל דרך דוגמא הנה תנועת אחד הדשאים הצומח בעמקי יער או באחד ההרים הגבוהים או בעמקים היותר עמוקים אשר לא עבר שם איש, הנה לא זו בלבד דתנועת הדשא ההוא לימינו ולשמאלו לפנינו ולאחור בכל משך ימי חייו הוא עפ"י השגחה פרטית אשר הוא ית' גזר אומר אשר דשא פרטי זה ח' יח' חדשים ימים ושעות קצובות, ובמשך זה יסוב ויכוף לימינו ושמאלו לפנינו ולאחוריו במספר כזה וכזה, אלא עוד זאת דתנועת הדשא הפרטי הלזו יש לו יחס כללי לכללות כונת הבריאה.

דבצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטים של הרבוי רבבות פרטים אין מספר שישנם בכל האלפים ורבבות מינים שישנם בהד' חלוקות דדצח"מ הנה נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאה כולה, וא"כ הנה לא זו בלבד דתנועה אחת של דשא פרטי היא באה בהשגחה פרטית, אלא עוד זאת דגם תנועה אחת של דשא פרטי משלים הכונה העליונה בענין הבריאה.

כש"ט הוספות אות קע"ט

תאוות הצדיקים

וכמו שפירש מורנו הבעש"ט נ"ע מ"ש ברש"י ז"ל כמה לשון תאוה ואין לו דמיון, שהתאוות בשרי' מה שהאדם מתאוה מצד טבע הגוף שהטביע הקב"ה בתולדתו אין להם שום דמיון כלל לאותה התאוה שנתאוה דוד המע"ה בבשרו לאלקות.

כש"ט הוספות אות ס"ג

ביאת הגואל

בר"ה שנת תק"ז עשייתי השבעת עליית הנשמה כידוע לך, וראיתי דברים נפלאים במראה מה שלא ראיתי עד הנה מיום עמדי על דעת..

ועליתי מדריגה אחר מדריגה, עד שנכנסתי להיכל משיח ששם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים, ושם ראיתי שמחה גדולה עד מאד, ואיני יודע לשמחה זו מה הוא עושה, והייתי סובר שהשמחה הזו ח"ו על פטירתיה מהעוה"ז, והודיעו לי אח"כ שאיני נפטר עדיין כי הנאה להם למעלה כשאני מייחד יחודים למטה ע"י תורתם {תורותיה} הקדושה, אבל מהות השמחה איני יודע עד היום הזה.

ושאלתי את פי משיח, אימת אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע, בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך, ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה.

כש"ט אות א'

תורה חדשה

כי תורה חדשה מאתי תצא, וקשה הלא לא יחליף ולא ימיר דתו כו', אלא ה"פ, לפי שעתה נתלבשה התורה בספורי מעשיות, כגון דלבן ובלעם, ולעתיד לבא יפרש איך דבר הכל מאתו, מבנין עולמות העליונים והתחתונים. וז"ש תורה חדשה מאתי תצא, אפשר הפי' איך מדבר הכל מאתי.

כש"ט אות רמ"ב

חיות העולם

לעולם ה' דברך נצב בשמים ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלקינו

יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש.

וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפי' ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש

כש"ט הוספות אות ע"ז

עונג שבת

{ושמעתי בשם מורי' טעם לענג החומר בשבת הוא מצוה, שע"ז יוכל הצורה לשמוח יותר בדביקות הש"י, והוא עפ"י משל לבן מלך שבא לו כתב מאביו בהיותו בשבי כו' [ודפח"ח].

כש"ט אות ק"ז

• • •

אגרת הקודש סימן כ"ז

מה שכתב ליושבי אה"ק תובב"א לנחמם בכפליים לתושיה על פטירת הרב הגאון המפורסם
איש אלקים קדוש נ"י ע"ה פ"ה מהור"ר מנחם מענדל נ"ע

אהובי אחיי ורעי אשר כנפשי כו' ה' עליהם יחיו חיים עד העולם וצאצאיהם אתם זרע אמת ברוכי ה' המה
מעתי ועד עולם. אחד"ש כמשפט לאוהבי שמו באתי לדבר על לב נדכאים הנאנחים והנאנקים ולנחמם
בכפליים לתושיה אשר שמעה אזני ותבן לה על מארז"ל דשבק חיים לכל חי כי צדיק באמונתו יחיה וביראת
ה' לחיים וברשפי אש שלהבת אהבתו מחיים לכל בהן חיי רוחו [נ"א ונשמתו] כל ימי חלדו ויהי בהעלות
ה' רוחו ונשמתו אליו יאסוף ויעלה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות שבק חיי רוחו פעולתו אשר עבד
בה לפני ישראל פעולת צדיק לחיים לכל חי היא נפש כל חי הקשורה בנפשו בחבלי עבותות אהבה רבה
ואהבת עולם בל תמוט לנצח אשר מי האיש החפץ חיים לדבקה בה' חיים בעבודתו תדבק נפשו והיתה
צרורה בצרור החיים את ה' בחיי רוח אפינו אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים אשר שבק לנו בכל אחד ואחד כפי
בחי' התקשרותו באמת ואהבתו אהבת אמת הטהורה מקרב איש ולב עמוק כי כמים הפנים וכו' ורוח אייתי
רוח ואמשיך רוח ורוחו עומדת בקרבינו ממש כי בראותו ילדיו מעשה ידיו בקרבו יקדישו שמו יתברך אשר
יתגדל ויתקדש כאשר נלך בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו. וז"ש בזה"ק דצדיקא
דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי דהיינו שגם בזה העולם המעשה היום לעשותם אשתכח
יתיר כי המעשה (גדול) [גדל] והולך גידולי גידולין מן אור זרוע לצדיק בשדה אשר ברכו ה' המאיר לארץ
וחוצות וגם אנחנו אלה פה היום כולנו חיים בדרכיו דרך הקדש יקרא לה. זאת בעבודת ה' במילי דשמיא.
ובמילי דעלמא בפירוש אתמר בזה"ק דצדיקיא מגינין על עלמא ובמיתתהון יתיר מבחיהון ואלמלא צלותא
דצדיקיא בהוא עלמא לא אתקיים עלמא רגעא חדא וכל הקרוב קרוב אל משכן ה' בחיי קודם לברכה :

ביאור על הנ"ל:

איתא בזה"ק דצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי כו' וצריך להבין תינח בעולמות
עליונים אשתכח יתיר בעלותו שמה אבל בעוה"ז איך אשתכח יתיר. וי"ל ע"ד מה שקבלתי על מאמר חז"ל
דשבק חיים לכל חי כנודע שחיי הצדיק אינם חיים בשרים כ"א חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה כי
באמונה כתיב וצדיק באמונתו יחיה וביראה כתיב ויראת ה' לחיים ובאהבה כתיב רודף צדקה וחסד ימצא
חיים וחסד הוא אהבה ושלושה מדות אלו הם בכל עולם ועולם עד רום המעלות הכל לפי ערך בחי' מעלות

העולמות זע"ז בדרך עילה ועלול כנודע. והנה בהיות הצדיק חי על פני האדמה היו שלשה מדות אלו בתוך כלי ולבוש שלהם בבחי' מקום גשמי שהיא בחי' נפש הקשורה בגופו וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות אלו וזיון המאיר חוץ לכלי זה ע"י דבוריו ומחשבותיו הקדושים. ולכן ארז"ל שאין אדם עומד על דעת רבו וכו' אבל לאחר פטירתו לפי שמתפרדים בחי' הנפש שנשארה בקבר מבחי' הרוח שבג"ע שהן שלש מדות הללו לפיכך יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק מבחי' רוחו שבג"ע הואיל ואינה בתוך כלי ולא בבחי' מקום גשמי כנודע מארז"ל על יעקב אבינו ע"ה שנכנס עמו ג"ע וכ"כ בספר עשרה מאמרות שאויר ג"ע מתפשט סביב כל אדם ונרשמים באויר זה כל מחשבותיו ודבוריו הטובים בתורה ועבודת ה' (וכן להיפך ח"ו נרשמים באויר המתפשט מגיהנם סביב כל אדם) הלכך נקל מאד לתלמידיו לקבל חלקם מבחי' רוח רבם העצמיית שהם אמונתו ויראתו ואהבתו אשר עבד בהם את ה' ולא זיווים בלבד המאיר חוץ לכלי לפי שבחי' רוחו העצמיית מתעלה בעילוי אחר עילוי להכלל בבחי' נשמתו שבג"ע העליון שבעולמות העליונים ונודע שכל דבר שבקדושה אינו נעקר לגמרי מכל וכל ממקומו ומדרגתו הראשונה גם לאחר שנתעלה למעלה למעלה ובחי' זו הראשונה שנשארה למטה בגן עדן התחתון במקומו ומדרגתו הראשונה היא המתפשטת בתלמידיו כל אחד כפי בחי' התקשרותו וקרבתו אליו בחייו ובמותו באהבה רבה כי המשכת כל רוחניות אינה אלא ע"י אהבה רבה כמ"ש בזה"ק דרוח דרעותא דלבא אמשיך רוח מלעילא רק אם יכון לקראת אלהיו בהכנה רבה ויגיעה עצומה לקבל שלש מדות הללו כדרך שהורה רבו וכמארז"ל יגעת ומצאת תאמין. והנה יש עוד בחי' הארה לתלמידיו רק שאינה מתלבשת בתוך מוחם ממש כראשונה רק מאירה עליהם מלמעלה והיא מעליית רוחו ונשמתו למקור חוצבו דהיינו לחקל תפוחין קדישין ועי"ז נעשה שם יחוד ע"י העלאת מ"נ מכל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו ונזרעו בחקל תפוחין קדישין אורות עליונים מאד לעומת תחתונים אשר הם תורתו ועבודתו והארת אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו והארה זו שעליהם מלמעלה מכנסת בלבם הרהורי תשובה ומעשים טובים וכל המעשים טובים הנולדים מהארה זו שמאירה מאורות הזורעים בשדה הנ"ל נקרא גידולי גידולין והארה זו היא בהעלם והסתר גדול כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ כדאיתא בתיקונים על משה רבינו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים :

...

אמונה בצדיקים

הנה מעניין אמונת חכמים צדיקים יש אדם שהוא שוטה במילי דעלמא והוא בעל מידות רעות ויש לו אמונה בצדיקים, ויש אנשים אחרים שהם חכמים ויש להם מעשים טובים אעפ"כ אין להם אמונה בצדיקים ואינם יודעים האמת (ולכאורה תמוה, ושמעתי תירוץ בשם הבעש"ט ז"ל דהנה יש עוד קושי' מפני מה יש צדיקים שהם בהסתר ואינם בהתגלות אל העולם אלא למתי מספר) ואינם בהתגלות אל העולם דהיינו כמו הבעש"ט הנ"ל שהיה ישן כל היום ולומד כל הלילה ולא היה בהתגלות אלא למתי מספר, ולכאורה הוא תמוה שהביא הרבים לידי מכשול שדיברו עליו לה"ר ורכילות מפני שלא היה בהתגלות אל כל העולם בודאי לא היה ירא משום גאווה ופני' ח"ו.

אך העניין הוא כן בכל דור ודור יש צדיק שאי אפשר לעולם בלא צדיק שצדיק יסוד עולם, אך אם הדור זוכים הצדיק שלהם בהתגלות אצלם ואם לאו הוא בהסתר אצלם, אך גם זה תמוה שאנו רואים אדם שאין לו זכיות ועוונות ולא שייך לומר שזכה זה דהיינו נער בן י"ג שנה מפני מה זכה זה שידע האמת ויש לו אמונה בצדיקים דודאי אין לפי מעשיו. אך הענין הוא דהכל תלוי בשרשים שעכשיו הוא גלגולים ואם השורש מזוכך שבא לידי הזדככות ע"י גלגולים זוכה שהצדיק שלו יהיה בהתגלות, והשרשים שאינם מזוככים כ"כ אזי הצדיק שלהם בהסתר ומפני זה אין להם אמונה בו (ואף אם היה בהתגלות לא היה להם אמונה בו), אלא שמכניסים הדבר בטבע מפני שהוא בהסתר פנים, מפני כן אין יודעים בו.

וא"כ מה שאנו יודעים האמת ויש לנו אמונה בצדיקים אין זה תלוי במעשים הטובים כנ"ל שזה נמשך מהשורש שלו וא"כ אין לנו יתרון על בנ"א שאין יודעים האמת ומתנגדים (על הצדיקים) שאפשר שיש שם יותר אלוקות שעושים מצוות ומע"ט הרבה, וא"כ אין ראוי להיות בפירוד עמהם אלא צריך להיות אחדות עמהם. ושמעתי שזה גורם התנגדות יותר מה שעושים פירוד ואומרים שהסתלקות האלוקות אצלם שזה רע גמור וצריכין להאמין שהכל הוא אלוקות שנתלבש בהן וזה נק' המתקת הסוד (עדינים) בשרשו ואז לא יהיה שורש דין ויהיה באמת רחמים. ואע"פ שאנו רואים בתורה שמשעה רע"ה היה במחלוקת עם קורח אין ראייה, וקורח היה הסתלקות האלוקות לגמרי, וכמאמר בני גד ובני ראובן כל אשר דיבר לעבדיך נעשה, והלא מעולם לא ציווה ה' ומשה מעצמו אמר, אלא ודאי מה שמשעה אמר הוא וודאי אלוקות בלתי ספק אבל עכשיו אין צדיק שיהיה טוב כמשה, ולהיפך שיהיה בכל רע מהסתלקות האלוקות כקורח. אלא שאינם זוכים שהצדיק שלהם יהיה בהתגלות אלא בהסתר כנ"ל והכלל שצריך להיות באחדות עמהם ושלא לאמר שאנו יודעים האמת והם אינם יודעים והם ברע גמור שאין שם אלוקות, שזה יותר גורם התנגדות כנ"ל. כל זה (שמעתי) מהבעש"ט זלה"ה וד"ל.

מאמרי אדה"ז ענינים עמוד רצ"ט

נאמר להבין ענין השתטחות

להבין ענין ההשתטחות על קברי הצדיקים. הנה ענין השתטחות על הקבר יש בזה כמה מדריגות ואופנים שונים, ובדרך כלל יש בזה ה' מדריגות. הא' מה שמבואר בשו"ע א"ח הט"ב וז"ל, ומה שנוהגי' לילך על הקברות הוא כדי לעורר האבילות ולהכניע היצה"ר לשוב בתשובה, והוא ע"ד מאמרו"ל וא"ל יזכיר לו יום המיתה שע"ז נכנע היצה"ר וכמ"ש טוב לכת אל בית אבל מלכת אל בית המשתה [משום] והחי יתן אל לבו, הרי שבזה יוכל להכניע את לבבו כנ"ל. והב' הוא ג"כ נזכר בשו"ע הלכות ר"ה נוהגי' לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנונים כו', ושם הטעם משום דבה"ק הוא מקום מנוחות הצדיקים, ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפילה מתקבלת שם ביותר וכו'. ויבקש מהשי"ת שיתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר ויש בזה ב' טעמים, הא' שהמקום קדוש וטהור וזה גורם שמקבלים תפלתו, הב' שבודאי יתפלל שם בכונה רצוי' ביותר מחמת התעוררות הלב בתשובה כנ"ל משום והחי יתן אל לבו כו', וזה גורם שתהי' תפילתו רצוי' ומקובלת. והג' הוא מה שהולכים אל מקום מנוחות אביהם או בנו יחידו כו' וכדומה שמעורר הבכיה וההספד ועושה פתיחות הלב לגמרי כמו שמתו מוטל לפניו ממש שנשבר לבבו באמת מצד עג"נ שנגע עד [תוך] נקודת לבבו לככות במר נפשו, וכמו שאמר ר"י דין גרמא דעשיראה ביר שהי' נושא אצלו העצם משום עג"נ שלא ישכח על בנו שמת ובעבור זה תמיד לבו נשבר, וכמו יעקב אבינו ע"ה שהתאבל על בנו ימים רבים שהי' תמיד בוכה במר נפשו על הסתלקות בנו מצד שלא נשכח כלל מאתו כידוע, וכמ"כ בהליכתו אל הקבר אעפ"י שנשכח מאתו זמן רב אעפ"י כחוזר ונזכר עד שיכול לככות במר נפשו מאד וגורם בזה פתיחו' הלב לגמרי שיכול לככות על חטאיו ממש ג"כ בלב נשבר ונדכה ובככי' רבה, ויכול לבוא לידי תשובה שלימה כידוע, כי עיכוב התשובה הוא מחמת גסות וגבהות הלב, אבל אם הלב נשבר היטב באמת יהי' מאיזה דבר שיהי' אזי תומ"י יכול לבוא לידי תשובה שלימה, וזהו [ענין] יסורים שבאין על האדם שנק' יסורים של אהבה אפי' בכני חיי ומזוני שמבטשים לאדם כדי להשיבו בתשובה שלימה מקרב [איש] ולב עמוק ביותר, וראי' מר"י שאמר דין גרמא דעשיראה ביר שבודאי הי' אצלו יסורים של אהבה כנ"ל.

והמדריגה הד' הוא מה שהולכים על קברי הצדיקים שהיו יודעים ומכירים אותם בהיותם בחיים כו' אזי מצד תוקף אמונתו שהי' מאמין בו בעודו בחיים חיותו שהוא איש אלקי קדוש יאמר לו, וכשהי' נכנס אצלו בהיותו בחיים חיותו הי' מתבטל ממציאיותו כשנכנס להיכל כבודו כו' מצד גודל הבושה וההכנעה שמתבושש ונכנע מפני הצדיק עד שנעשה כאבן דומם ממש ולא יכול לדבר כו', כי זהו אמיתות הביטול כמ"ש אדני שפתי תפתח כו', וכמו"כ כשהולך על מקום מנוחת קדשו מתבטל שם ביתר שאת כו' כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, ומצד תוקף אמונה הגדולה שמאמין בקדושת נשמתו הקדושה והטהורה שעלתה כבר למקומה למעלה מעלה בעילוי אחר עילוי והשראות (נ' שצ"ל והשארות) הנפש הנשארת על הגוף בקבר כמ"ש ונפשו עליו תאבל שהולכת עמו בקבר כמ"ש בלק"ת, וגם מקיפים של הנפש מתקשרים עם הנפש שלזה מצוה לעשות ציון על הקבר שהוא כסא למקיף כידוע ומבואר בלק"ת, הנה בודאי כשיבוא אל מקום קדושת מנוחות הצדיק ומצייר לפניו דמות פניו הקדוש והטהור תפול עליו אימתה ופחד יותר מבחיים חיותו, כי אז הי' בגדר גוף גשמי ועתה הנפש של הצדיק היא ברוחניותה כמו שהיא, גם יכול הוא לבוא עי"ז לבחי' ביטול במציאות ויר"ע ממש, וענין יר"ע היא הנזכר בסידור בהערה של תקון חצות שהיר"ע היא יראה פנימית והיא יראת בושת כמו המתבייש מאדם גדול וצדיק מפני שפלות ערכו לגבי הצדיק הוא מתבטל ממציאיותו לגמרי עד שכלא נחשב הוא, ועד"ז הוא יר"ע שמתבושש

מגדולתו ית' שלגדולתו [ית'] אין חקר שאא"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, שזהו מ"ש אם אין חכמה אין יראה שהחכמה עילאה שהיא בחי' כח מה בחי' ביטול גורם ליר"ע וכמ"ש שם באריכות. והנה עד"ז יובן ג"כ בהליכתו ע"ק הצדיק והקדוש יכול לבוא לידי בושה גדולה וביטול במציאות ממש שמתבושש מאוד בכל מעשיו ומחשבותיו אשר עשה וחשב עד היום כי גלויים המה, כי הצדיק אפי' בהיותו בחיים נודע לו מחשבות אדם ותחבולותיו כידוע וכש"כ הנפש של הצדיק אחרי הסתלקותו כי רוחני' היא, והביטול והבושה היא ג"כ מפני אוא"ס [ממש] המחי' את נפש הצדיק הזה כי היא חלק אלוה ממעל ובטילה ממש לגבי אוא"ס ב"ה כמבואר במ"א, ועי"ז יכול לעורר ר"ר על ניצוץ אלקי שבנפשו מצד שפלות ערכו והוא ענין תשו"ע כמשנ"ת כי ע"י הביטול שמתבטל לפני ת"ח הוא ממש הביטול לה' וכמאמר וכי אפשר לדבק בשכינה אלא כל הדבק בת"ח כו' כמבואר בתניא (וכדאיתא בגמרא גבי מלכי ישראל), והיא תשו"ע ביותר שאין ערוך לגבי התשובה הנ"ל באות ג', ועוד כי ע"י [תוקף] התקשרות האמונה בנפש הצדיק מפנימיות ונקודות לבבו, וע"י כח המדמה ציורו ע"ד הרוחניות וע"י הביטול הגדול תוכל נפשו לדבק באיזה פרט מנפש הצדיק השוכן שם, והוא קרוב קצת לענין התדבקות רוחא ברוחא הנז' בצדיקים כמו שית' במדרגה הה', ועי"ז אפשר שתפילתו שיתפלל שם תוכל לעלות למעלה בעליות נפש הצדיק ויכול תפילתו לעשות פרי למעלה ולמטה, וזהו אמונת הצדיקים אשר אנשים נוסעים על קבריהם אעפ"י שאינם משיגים כלום כמשי"ת.

וזהו) וענין המדריגה הה' הוא מדריגה גבוה מאוד שאין למעלה ממנה והוא ענין ההשתטחות על קברי הצדיקים המבואר בס"ח שהוא גדולה כ"כ בערך עד שהוא יכול להשיג שם השגות עי"ז, והיינו שיכול להעלות שם נשמתו עד מקום [אחיזת] נשמת הצדיק באברי אדה"ר [ר"ל] בנשמה הכוללת ויעוררנו כדי להעלות נשמתיהן בסוד העלאת מ"ן ואז יכול להוריד נשמתיהן לגופם ולדבר עמם והוא אתדבקות רוחא ברוחא ממש, ועי"ז יכולים להשיג השגות גדולות ברזין דאורייתא וליחוד יחו"ע, וכמו שנו' בספר עמהמ"ל והיחודים שהי' האריז"ל מוסר לתלמידיו ליחד ע"י הצדיקים הגדולים ולהשיג שם השגות עליונות, וזהו כל גודל מעלות האריז"ל שהנשמות הגבוהות הי' מגלין לו רזי תורה, והמדריגה הזאת היא גבוה יותר מגילוי אליהו ורוה"ק וכמ"ש בשער הק' (להאריז"ל) להרח"ו ז"ל, וכמבואר בס' עמה"מ על הרח"ו שנתלבש בו נשמת בניהו בן יהוידע עד שהאיר גם בפנימיות, והוא ע"י היחוד הנ"ל שחזר על קברו כמה וכמה פעמים והוא שייך לנשמתו כו' כמו"ש שם, ובודאי יש בזה מדריגות רבות אך [הכל] לגדולי הערך אשר נפשם לא נפגמו כלל ונפשם ברורה וזכה ויש להם נר"ן המאירים כו', [אן] עכ"פ [בחי'] רוח ונפש בלא פגם כלל, ומדריגה זו גבוה יותר מאוד ונעלה ממדריגה הד' הנ"ל כי אין להם שום השגה כלל בגילוי, אבל במדריגה הזאת אפי' הפחותים יוכלו להשיג השגות וליחד יחודים לפ"ע הנפש כנ"ל וד"ל, והוא ענין האתדבקות רוחא ברוחא ממש היינו ש[מחבר ו] מדבק רוחו ברוח של הצדיק ושניהם עולים בסוד העלאת מ"ן, וכמ"ש ג"ס מ"ח פ"א ע"ס היחודים משנה ג' וז"ל ואם זכה הוא בנר"ן יחברם כולם בנר"ן של הצדיקים הללו כשעולי' כו' ע"ש באריכות וד"ל.

ויובן כ"ז בתוס' ביאור מענין המבואר באגרת הקדש (של אדמו"ר נ"ע) על מאמר הזה"ק דצדיקיא דאתפטור מעלמא אשתכח ככולהו עלמין יתיר מבחיהי כו', ותוכן דבריו הקדוש הוא על מארז"ל דשביק חל"ח כי הנה חיי הצדיקים הם חיים רוחניים אמונה ואהבה ויראה כו', ובהיות הצדיק חי ע"פ האדמה היו ג' מדות הללו בתוך כלי שלהם ובתוך לבושם שהוא בחי' נפש הקשורה בגופו, וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות הללו וזיון המאיר חוץ לכלי זהו ע"י דיבורו ומחשבותיו הקדושים ולאחר פטירתו לפי שמתפרדין בחי' הנפש נשארה

בקבר ובחי' הרוח בג"ע ש[ה] ם ג' מדות הללו חג"ת שנק' רוח כי האמונה היא בבחי' הדעת קו האמצעי כידוע שהוא בחי' ת"ת כו', לפיכך יכול כ"א מתלמידיו וכל הקרוב אליו לקבלו חלק מבחי' רוחו שבג"ע הואיל ואינו גשמי ולא בתוך כלי (פי' לכך יכולה הארה זו להתפשט סביב כו' לפי שהוא בחי' רוחניות ואינה מלובשת בכלי גשמיות), משא"כ בחי' הצדיקים שבחי' הרוח מלובשת בתוך נפשם והנפש קשורה בגופה אינם יכולים לקבל מהם התלמידים או כ"א מישראל כ"א ע"י דיבוריו ומחשבותיו הקדושים כו', משא"כ כשנפרדת הרוח מן הנפש אזי תוכל להאיר לכל א' מתלמידיו לפי ערכו. וראי' לכ"ז הובא מיעקב אבינו ע"ה שנכנס עמו ג"ע כו' וכמ"ש בספר עשרה מאמרות שאויר ג"ע מתפשט סביב כל אחד ונרשמים באור זה כל מחשבותם ודיבורם הקדושים בתורה ועבודת ה', וזהו ראי' גמורה שבחי' רוחניות יכול להתפשט בכ"מ ממש כו' ולכך נקל מאוד לתלמידיו לקבל חלקם מבחי' רוח רבם העצמיות ומאת בחי' אהבתו ויראתו ואמונתו אשר עבד בהם ולא זיום בלבד (שהיא רק בחי' רוח [שלו] חג"ת כנ"ל ולא נפש כו'), לפי שבחי' רוחו העצמיות מתעלה בעילוי אחר עילוי להיכלל בבחי' נשמה וג"ע העליון שבעולמות עליונים, ונודע שכל דבר שבקדושה אינו נעקר לגמרי מכל וכל ממדריגה הראשונה גם לאחר שנתעלה למעלה למעלה, אלא מדריגתו הראשונה נשארה למטה במקומו, ובחי' זו הראשונה הנשארת למטה היא המתפשטת בהתלמידים לכ"א כפי התקשרותו וקרבתו אליו באה"ר כו' כמבואר שם, אבל לקבל כל הרוחנית אינו אלא ע"י התעוררות גדולה באה"ר והכנעה עצומה אז רוחא דרעותא דליבא אמשיך רוחא מלעילא כו' ע"ש.

והנה אעפ"י שמבואר ומוכן מכ"ז שיכול כל אחד מן התלמידים לקבל חלקם ותורתם מבחי' רוח רבם בכל מקום שהוא ע"י שאור ג"ע מתפשט סביב כ"א, וא"כ א"צ כלל ליסע אל מקום מנוחתו ולהשתטח שם על קברו. אך הנה כ"ז הוא אם לא נפסק חבל התקשרות אה"ר אל רבו כמו שהי' בעודו בחיים חיותו ומתנהג בעבודת ה' באה"ר ובאמונה כפי אשר הורהו רבו, ע"כ יוכלו לקבל חלקם מבחי' רוח רבם וכמ"ש שם, אבל אם נפסק ח"ו חבלי עבותות האהבה מצד טרדות הזמן בעניני עוה"ז בענינים גשמיים, אשר כמעט נכבה אור תורתו ואוי"ר אשר הופיע עליהם בעודו בחיים חיותו עד שבמשך זמן נוכל לכבות ולהיות נשכח ממנו לגמרי כידוע, שלזה הי' צריך [תמיד] גם בעודו בחיים חיותו לקבל פני הרב תמיד ולשמוע מפיו דוקא דא"ת, ואעפ"י שדבריו המה בכתובים אעפ"כ אינו דומה שמיעה מרחוק לראיית פניו דוקא, כי הארת פניו גדולה יותר מקבלת דברים ושניהם כא' טובים וגורמים אליו תוקף ועוז התקשרות האה"ר בתשוקה נפלאה, שזהו שארז"ל כל הדבוק בת"ח כאילו דבוק בשכינה כי ע"י דבוקו והתקשרותו יכול לקבל הארת [מבחי' רוחו אליו ע"י דיבורו ומחשבותיו הקדושים באור תורתו ועבודתו ולקבל ולקלוט היטב במוחו ולבון] אור אהבתו ויראתו בבחי' קליטה ממש כענין דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב כו'.

וזהו מארז"ל חייב אדם להקביל פני רבו ברגל לפי שאז הוא מקבל תוס' אור מרוח רבו שמאיר אז ביתר שאת ויתר עז, שהיא הנותנת כח ועוז אחרי התפרדותו מעמו להיות מתחזק בעבודת ה' באוי"ר כפי אשר קיבל מרבו והכל מכח הארת פניו דוקא. וראי' לזה הוא כאשר מתרחק זמן רב מרבו אפי' בעודו בחיים אזי נפסק חבל התקשרות האה"ר ונופל ממדריגתו באה"ר בעבודת ה', וכאשר יקרה מקרה זה בכמה אנשים כידוע, וזהו אמיתית טעם הנוסעים תמיד לשמוע דא"ת מפי רבם דוקא אעפ"י שכבר שמעו וראו בכתובים ויש אתם כו', אעפ"י כ' נוסעים תמיד לקבל פני הרב בתוס' אור פנים מאירות פנים מסבירות לגלות להם אור תורת אמת כו', כי עי"ז מאיר נפשם בעבודת ה' באהוי"ר כו' כי עי"כ התקשרות האה"ר נקשרה נפשו בנפש של הצדיק כמ"ש ונפשו קשורה בנפשו, ואעפ"י שאין לו ערך לגבי נפש הרב מ"מ איזה ערך ושייכות יש לו עכ"פ כיון שמקושר אליו ומאמין בו [בודאי

יש לו איזה שייכות] ועי"ז יכול לקבל חלקו מרוח רבו כנ"ל וד"ל.

והנה מובן מכל זה עכ"פ אשר מכ"ש וק"ו כאשר שחל"ח אעפ"י שחיים שלו שהם אמונה ואהבה ויראה נמצאים בכל העולמות ויכולים התלמידים לקבל חלקם כו', אך מ"מ במשך זמן רב וטרדת הפנאי בלחץ ודוחק הפרנסה יכול לכבות אור תורתו ועבודתו לגמרי מן התלמידים, לכן מן ההכרח הוא לנסוע אל מקום מנוחתו על קברו ולהשתטח שם על קברו ולעורר את האהבה מקרב איש ולב עמוק, כי בוודאי עדיין לא נפסק [לגמרי] מכל וכל רק נשאר איזה רשימו שהוא בחי' רוחא דשביק בגווה (שאין האשה כורתת כו') אלא למי שעשאה כו', לכן אף שנפרדה ממנו רוחו מקשקש תמיד בגווי ואינה יכולה לקבל כו', וזהו שהפליגו בזה"ק שלא לישא אלמנה ע"ש (כידוע), והוא ענין הרצון שיש לאדם ליסע אל מקום מנוחת הצדיק כדי לעורר את האהבה כי אם הי' נפסק ח"ו לגמרי לא הי' לו גם רצון לזה כלל, וככה רוח זה דשביק בגווי יכול הוא לעורר [את] רוח רבו מחדש בעזו אה"ר והכנעה עצומה ויגיעה גדולה לקבל ג' מדות הללו שהם אמונה ואה' ויראה כנ"ל כמו שהורהו רבו כנ"ל.

אמנם מה שצריך ליסע דוקא אל מקום מנוחת קדשו לעורר שם את האהבה יש בזה ב' טעמים, הא' הוא ע"ד הפשוט כי ע"י הנסיעה בתשוקה נפלאה יהי' מזה העלאת מ"ן גדולה, ואח"כ בבואו לשם עם כח האמונה גדולה בוודאי יתבטל ממציאיותו לגמרי יכוון עצמו לקראת אלקים בהכנעה רבה במס"נ ממש וישפוך שיחו לפני ה' מעומקא דליבא על שנתרחק לגמרי כו', ועי"ז יערה ה' עליו רוח ממרום והוא רוח רבו שיש לו חלק בו להחיות נפשו באור תורה ועבודה של רבו כו', והב' הוא ע"ד מ"ש בלק"ת של האריז"ל בסוד קבורת המת ודיני האבילות, ותוכן דבריו בקיצור הוא כי האדם יש לו נשמת פנימיות ומקיפים כו' דוגמת הצלם דז"א כי צ' הוא בחי' פנימית ולמ"ד מ"ם [הם ב' מקיפים ל'] הוא ג' מקיפים ומ"ם הוא בחי' ד' מקיפים הרי ז' מקיפים, והאדם בהיותו בחיים חיותו יש בו כל המקיפים הנ"ל. אמנם למ"ד יום קודם שמת האדם מסתלקים ממנו בחי' המקיפים שהם צלם על ראשו וזהו שכתוב בזה"ר עד שיפוח היום ונסו הצללים כו' (שהם צללים הנ"ל), ואמנם בשעת פטירתו של אדם הם חוזרים אליו כולם יחד בכדי שיסבלו כולם צער מיתה מהעונשים וז"ש תוסף רוחם יגוועון, אמנם בשעת פטירתו של האדם הנשמה והרוח הולכים עם המקיפים שלהם אל מקום הרא[וי] להם כו', והנפש עם ז' מקיפים שלה שהיא הצל דצל"ם (כנודע שיש צלם [מ] נרנח"י). ואמנם צלם של הנפש נחלק לפנימיות וחיצוניות הפנימיות הוא הצל דצל"ם והוא ההולך עם הגוף על הקבר כמ"ש ונפשו עליו תאבל, אך הז' מקיפים [של הנפש] שהם למ"ד מ"ם דצלם הרי אלו נשארים בבית האבל כי אינם יכולים להפרד כ"כ בנקל משום שנפרד ונפטר בו, וזהו שארז"ל כל ז' ימי האבילות באה נפשו של המת אל ביתו, והוא סוד של המקיפים של הנפש, אמנם הם הולכים ובאים כי הם רוצים להיות בבית שמת שם המת ונפטר בו וגם רוצים להשתתף עם נפש הפנימית שבו ולכן הולכים עה"ק וחוזרים לבית, אמנם בכל יום מז' ימי האבילות מסתלקת מגוף א' מן המקיפים ונשאר דבוק עם הנפש וכך הם עושים עד כלות ז' ימי האבילות ואז נשלמו כלם מלהסתלק ומתקשרים עם הנפש בקבר, ולכן תקנו ז' ימי האבילות בעוד שעדיין נפש של המת בבית האבל, ואמנם כאשר הי' המקיפים עדיין בבית האבל אזי הקליפות הם נאחזות מאד בנפש המת כי בבחי' מקיף אין להם שום אחיזה, ובכ"י מסתלק כח הקליפה עד כלות ז' ימים ואז אינו נשאר שם רק מה שהוא בחי' הכרחיות לשאר שם בעוד שהבשר קיים כו' ע"ש. ואמנם מה שמתחיל מחלק המקיף לילך בקבר הוא מלמ"ד דצלם יום א' דעת יום ב' בינה יום ג' חכמה ואז הוא עיקר דין המת בקבר כנודע, ומשם ואילך שהולך בחי' המ"ם דצלם מתמעטין הדינים, ולכן נוהגין האשכנזים שלא לעשות ציון על הקבר רק אחר ז' ימי האבילות, כי ענין בנין הציון הוא לתת כח אל המקיף לעמוד שם ואם יבנה הציון קודם שיבא לשם

נמצא שאז נותנים כח אל הטומאה הנאחזת במת שישאר שם ולא תלך, דוגמת הבונה בית ואינו מזכיר שם שמו ית' ששורה שם רוח"ט כו', אך אחר ז' ימים שאז בא המקיף אז מצוה לעשות ציון ולהכין כסא למקיף כו' עכ"ל הלק"ת הנ"ל.

והנה מובן מכל הנ"ל כי במקום מנוחת הצדיק שם שוכן פנימיות נפשו שהוא בחי' צ' דצלם, ובכנין הציון על קברו שוכן בתוכה בחי' מקיפים שהם למ"ד דצלם כמבואר שם באריכות, ובוודאי המקום ההוא קדוש יאמר לו ושם יכול לעורר גם את נפש הצדיק ע"י כח התעוררות שלו באהבה ויראה וכתעצמות עוז התקשרות בוודאי יכול לעורר את נפש הצדיק הקדוש, וקרוב הדבר שיוכל להזביק את נפשו אל נפש הצדיק ולהתעורר באיזה התעוררות רק אם ישם אליו לבו באמת ובלבב שלם וישוב [בתחלה] בתשובה שלימה לפני השי"ת ויחפוץ וירצה באמת להמשיך עליו רוח קדושה מרוח רבו כנ"ל. וע"י תוקף האמונה והתקשרות בנפש הצדיק עם כח המדמה ציורו ע"ד הרוחניות שיש בכאן פנימיות נפשו והשראתו בפנימיות ומקיפים שנקרא צלם כנ"ל יוכל לבוא עי"ז אל בחי' מעין ודוגמא קצת אל בחי' התדבקות רוחא ברוחא כנ"ל, ועי"ז ימשיך על עצמו חלקו מרוח רבו להיות חי מחדש מן אור תורתו ועבודתו כאשר הי' באמנה אתו בהיות בחיים חיותו ע"י הארת פניו ממש ואדרבה יותר מזה, כי אז הי' ע"י הלבושים דמחשבה ודיבור כנ"ל וכעת הוא מקבל מרוח רבו העצמית לבד כנ"ל, וגם תפילתו שיתפלל שם בוודאי היא קרובה להתקבל וכמבואר לעיל בשם ספר עשרה מאמרות שאויר ג"ע מתפשט סביב כ"א מן הצדיקים ושם נרשמים כל מחשבותיו ודיבוריו הטובים כו', אך אין כ"ז שייך רק בצדיקים שהולכים עם אורה בג"ע כו' כיעקב כו', אבל באנשים פשוטים הרי יש אורא דגהנם שמתפשט סביב כ"א וכמבואר שם.

אמנם בעת בואו לכאן על מקום מנוחת הצדיק ומתפלל שם על קברו שבודאי התפילה שלו היא שם בכוונה רצויה ושלימה מקרב איש כו', וכאשר מכניס את ראשו על הציון אשר שם שוכנים המקיפים של הנפש הצדיק אזי בוודאי כל אות ואות מדיבורו ומחשבותיו דשם נכללים באורא דג"ע דשם (כי הרוח נקרא אורא דג"ע וכמ"כ הנפש). ובעת אשר נפש הצדיק עולה למעלה תוכל גם תפילתו לעלות למעלה מעלה בג"ע העליון ויוכל לעשות פרי למעלה ולמטה, כידוע שכל התפילות צריכות לעלות למעלה דרך פתח של ג"ע הארץ, וע"כ התפילה שמתפללי אצל מערת המכפלה היא רצויה ומקובלת מאוד לפי שיש קבלה בידינו ששם הי' פתחו של ג"ע ממש. משא"כ התפלה שאנו מתפללים בכאן מתערבות באורא מסאבא של ארץ העמים, ויכול להיות אשר התפילות דכאן מכמה שנים אינה עולה כלל כמ"ש בשם הבעש"ט. ודוגמא מערת המכפלה הוא כאן ע"ק הצדיק התפיל' שאנו מתפללים שם תוכל היא לעלות מהרה למעלה בעת עליות נפש הצדיק למעלה כי אותיות של התפילה הם נרשמים שם בנפש הצדיק. וגם אם יזכה ימליץ טוב עליו ויכול לפעול בקשתו שתומשך למטה בגשמיות כו' וד"ל.

ודבר זה שהתפילה מתקבל שם, הוא יסוד מובן לכל דורש ומבקש ה' שיכולים ליסע לשם ולהתפלל שם בכוונה גדולה מעומקא דליבא, ויהי' נכון לבו בטוח שבוודאי יקובל שם תפילתו מהר כנ"ל, כי המקום הקדו' הזה גורם לב' דברים, הא' שיכוון שם את לבו בתפילתו מצד כח האמונה החזקה שתפיל עליו אימתה ופחד כנ"ל, והב' שיהי' מובטח שיקובל שם תפילתו, וזהו אפי' לכל בר ישראל אף שאינו תלמידו שזהו רק מחמת טעמים הנ"ל, וכש"כ לתלמידיו המקושרים אל אור תורתו כנ"ל. אמנם אף אותם שלא ידעו בו ולא הכירו בו בעודו בחיים חיותו רק שלמד בספרים הקדושים שהניח ברכה אחריו, ונהנים מאור זיו תורתו ומתחזקים עי"ז בעבודת ה' כאשר

יורהו הספרים בעבודת ה' לילך בדרכי ה' כו' בוודאי גם המה נק' תלמידיו כי יש להם שייכות אליו ג"כ. כי המה מאמינים בהצדיק שהוא ומקבלים ממנו אור תורתו כי מי שאין לו שייכות אליו אינו מאמין בו כלל וכלל (וזהו שמבואר במ"א שיש לכל צדיק בדורו כמה וכמה אנשים שאינם מאמינים בו [כלל] ואינם רוצים לקבל ממנו כלל וכלל, ואדרבה להיפוך כו' היינו לפי שאין לו חלק בו כלל). כי ענין אמונה הוא מלש' ויהי אומן כו' שנמשך לשרשו, ולכן נק' בנ"י מאמינים כו' כי המה חלק אלוה ממעל ממש לכן נמשכו לשרשן. וכמו"כ הוא אמונת הצדיקים לפי שהם שרשים, והענפים נמשכים לשרשן כמבואר במ"א. ובוודאי אותם הלומדים בספרים הקדושים ומתנהגים בדרכי ה' עפ"י אשר הורהו ומשתעשע ונהנה מאוד מאור תורתו הם כולם נק' תלמידיו ממש ויכול לדבק אליו את נפשו בהתקשרות עצומה כמו בעודו בחיים ממש.

ויש להביא רא"י לזה ממעשה הנזכר בגמרא בהאי בר בי רב דחזי לגוהרקי דר"ח [רבה] ומקלי"י לעינ' בנורא כו' ולמחר הלך ונשתטח על קברו ואמר מתניתא דמר קא מתנינא ונתרפא, הרי מחמת שלמד מתניתא שלו דווקא יש לו זכות שיה' יכול להסתכל בו ולכך נתרפא כו' וד"ל. כי הענין מה דחזי לגוהרקי דר"ח רבו בעליתו למתיבתא דרקיע זהו בוודאי רא"י רוחני' ולא רא"י חושית שזהו ע"י דביקות הנפש ממש והפשטת הגשמיות כו' וד"ל.

והנה זה שמבואר באג[ה] "ק הנ"ל עוד [שיש עוד] בחי' הארה לתלמיד' רק שאינה מתלבשת [ב] תוך מוחין כראשונה רק מאירה עליהם מלמעלה והוא מעליות רוחו ונשמתו אל מקור חוצבה דהיינו לחקל תפוחין קדישין, ועי"ז נעשה העלאות מ"ן מכל מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו ונזרעו בחקל תפוחין קדישין אורות עליונים (פי' תורה ועבודה הם האורות העליונים כי שכר מצוה מצוה כו'. והאורות העליוני' [אלו] מאירים על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' ע"י תורתו ועבודתו והארה זו מכנסת בלבבם הרהורי תשו' ומע"ט ונק' גדולי גדולים כו'), והאר' זו [היא] בהעל' כו' כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ וכדאיתא בתיקוני' על משרע"ה שאחר פטירתו נתפשטה הארתו בכל דרא ודרא כו' עכ"ל האגה"ק ע"ש, הנה הארה זו מתפשטת בוודאי על כל התלמידים בשוה, אף לאותם שלא הכירו בו רק שלמדו בספרים הקדושים ונהנין מאור קדושת תורתו ועבודתו, ועוד שגם המה עבדו את ה' ע"פ התנהגותיו. וכמו"א שם הלשון על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' ע"י תורתו ועבודתו, ורא"י לזה הוא ממרע"ה שמתפשטת תורתו (הארתו) בכל דרא ודרא לכל ס"ר נש"י כמבוא' כו' והיינו כשלומדים תורת משה דווקא כו' וד"ל. וזהו מתניתא דמר קא מתנינא, וצריך להיו' ההארתו מאירה עליו ע"כ יש לו זכות להסתכל בו כו' וד"ל. וכל זה הוא מדריגה הד', אמנם מדריגה הה' הנ"ל שהוא אמיתות ההשתטחות ע"ק הצדיקים ליחוד יחודים עליונים ולהשיג שם השגות גדולת כמ"ש עולמך תרא' בחיך ממש שנוטל חלק בג"ע בחיים ממש, שכאשר מעלה את נר"ן שלו למעלה לחברם בנר"ן של הצדיק היושב בג"ע ונהנה מזיו השכינה בהשגות אלקות ממש שעז"נ הי"ן] שבת בגנים חבירים מקשיבים לקולך כו', דקאי על המלאכים המקשיבים לקולם של הנשמות היושבים בג"ע, כמו"כ גם אותם הצדיקים המגלים רזי תורה בהיותו בחיים חיותו בגוף גשמי אזי באים ג"כ המלאכים לשמוע ד"ת מפיו, וכנזכר בגמרא שבאו מלאכי השרת במזמוטי חתן וכלה וכמ"ש בזה"ק וכולהו צייתין לקוליהן ולמילוהן כו' וד"ל. וזהו התגלות של בחי' יחידה שבנפשו שהוא התגלות עצם אור נשמתו כמו שהוא למעלה דבוקה באלקים חיים שע"י זוכה ממילא לגילוי אליהו ורוה"ק כמ"ש בכתבי האריז"ל כו' וד"ל.

דמות הפלאים של בעל התניא

המאמר שלפנינו נותן סקירה מאלפת לדמותו הפלאית של 'בעל התניא', מסכת חייו המרתקת והצצה לחיבוריו האגדיים 'התניא' ו'השוחן ערוך' וחיידושם על-פני החיבורים שקדמו להם • כותב השורות הגאון הרב שלמה יוסף זוין מייחד מקום של כבוד, לייחודיותו של 'שולחן ערוך הרב' בהשוואה לשולחן ערוך המקובל של מרן הבית יוסף והרמ"א. • המאמר נתפרסם בזמנו בעיתון 'שנה בשנה' ומוגש כאן בעיבוד קל.

הרב שלמה יוסף זוין

נחלת הרב

דמות הפלאים של רבי שניאור זלמן מליאדי בעל ה"תניא" ומייסד תנועת חב"ד, היא אחת הדמויות המעטות שבהופעתן יוצרות תקופות ומחוללות מהפכות, מהפכה בהשקפת עולם, בדרכי החיים, בהכרה ובהרגשה, בהרגלים ומנהגים.

היה מי שאמר: הגר"א מווילנא השאיר אחריו ספרים והבעש"ט השאיר אחריו אנשים. אם נכונה הערכה זו או לא ניתן להתווכח, אבל בנוגע להרב בעל התניא הדבר ברור: הוא השאיר אחריו גם ספרים וגם אנשים.

ספרים - לא רק ספריו הקלאסיים, התניא והשלחן ערוך שלו, או הספרים שנכתבו מפיו על ידי אחרים, כמו: הלקוטי תורה, תורה אור, באורי הזוהר ועוד, אלא אף כל אותה הספרות החב"דית הרחבה, השיטה העיונית במחקר רזי העולם ותעלומות סתרים של האלקות, הבריאה, ההוויה והאדם, כל אלו הן נחלת נכסי הרוח של הרב. מנכסים אלה הן מתפרנסות וניזונות מהם יתד ומהם פינה.

ואנשים - הלא המה רבבות אלפי ישראל חסידי חב"ד בכל ארצות פזוריהם למקומותיהם ומושבותיהם, הרועדים לשמו ולזכרו של הרב.

גדלות הרב

הרב נולד בשנת תק"ה בעיירה ליאזנא, שהיתה אז תחת ממשלת פולין. בילדותו הכירו בו כי לגדלות נוצר ובהיותו בן שלש עשרה, בר מצוה, ונתקבל לחבר בחברה קדישא, כתבו עליו בפנקס החברה: "החכם המופלא תנא ופליג מהרש"ז דין זרע ברוך, זה ינחמנו...".

כבן שמונה עשרה גמר את התלמוד עם נושאי כליו, ראשונים ואחרונים וגם התחיל לעסוק בלמוד הקבלה. שמו נתפרסם כעילוי וגאון. כבן עשרים נשאו לבו לנסוע להמגיד ממיזריטש, יורש כסאו של הבעש"ט. בבואו לשם נפקחו עיניו באור החסידות של הבעש"ט והמגיד.

בשנת תקל"ג נפטר המגיד, ותלמידיו התחילו להנהיג עדת החסידים כל אחד בסביבתו, ברוסיה הלבנה וליטא הנהיג הצדיק ר' מנחם מנדל מויטבסק, והרב נסע אליו. בשנת תקל"ז נסע ר' מנחם מנדל עם שלש מאות חסידים לארץ ישראל, הלא היא עלית החסידים הידועה של שנת תקל"ז, הרב נסע ללוותם עד מוהילב של הדניסטר, ומשם חזר לרוסיה הלבנה, ונתקבל לרבם של החסידים במדינה ואז התחיל לגלות ולפרסם את תורת החסידות לפי השיטה החב"דית שלו.

מכל עברים נסעו אליו לשתות בצמא את דברי קדשו.

עולם מציאותי

קשה בימינו, ואולי לא רק בימינו, לראות אנשים במדרגת בינוני לפי "התניא". על יחידי סגולה מחסידים, אומרים: הרי הוא "בינוני" של התניא. וכבר בימי הרב עצמו היה מעשה, שהוא הרב, אמר פעם: אם לדבר בלי ענוה ושפלות, הרי כגון אנא בינוני. והיה בשעת מעשה אחד מגדולי החסידים, נענה ואמר: הרי גם אני אינני מחזיק עצמי לרשע ח"ו ואם הרבי הוא בינוני, אז מה אני?! השיב לו הרבי: הרי בינוני הוא עולם מלא, כלומר: מדרגות רבות יש בבינוני. בודאי שהרב, אמר מה שאמר בתורת ענוה, אבל שבינוני הוא עולם שלם הרי למדנו מדבריו.

בחלק השני של התניא, שער היחוד והאמונה, מבואר היסוד של אחדות השם, שאין פירושה שאין אלהים אחרים: "וכי תעלה על דעתך - הוא שואל - שיש אלוה במים מתחת לארץ, שצריך להזהיר על כך, והשבות אל לבבך כי בשמים מעל ועל הארץ מתחת אין עוד?" אלא גדרה של אחדות זו הוא שאין שום מציאות אחרת זולת מציאות השם, "אין עוד" ממש, אין שום דבר עוד, ואילו ניתנה רשות לעין לראות את החיות שבכל נברא השופע בו ממוצא פי ד', לא היה גשמיות הנברא וחומר וממשו, נראה כלל לעינינו. נקודה עיקרית זו, מתבארת שם בארוכה.

נלווה לספר ה"תניא" עוד שני חלקים: אגרת התשובה למן מהדורה שניה (תקנ"ט) ואילך, ואגרת הקודש (למן מהדורת תקע"ד) הכוללת שלשים ושנים אגרות שכתב הרב לחסידיו, רובם בזירוז על עניני צדקה בכלל וצדקת ארץ ישראל בפרט "שהיא צדקת ה' ממש, כמו שכתוב 'תמיד עיני ד' אלקיך בה'".

חידוש רב

מלבד החידושים המעשיים שהנהיג הרב כמו סכינים מלוטשים לשחיטה, דבר שהונהג לבסוף בכל מקום,

תורתו התפשטה יותר ויותר וחסידים לאלפים ולרבבות היו מתאספים אליו. שיטתו בחסידות נקראת בשם חב"ד (חכמה, בינה, דעת) שכן עיקר יסודה ההתבוננות והעמקת הדעת בגדולת השם "וצדיק באמונתו יחיה", כלומר: אמונה פשוטה בלתי מספיקה, אלא צריך להמשיך חיות באמונה ולהתענג על ד' בהשגה ודעת. "דע את אלקי אביך ועבדהו". העבודה צריכה לבוא מתוך הדעת על ידי שיתקע מחשבתו בד' בחוזק ואומץ הלב והמוח עד שתהא מקושרת בד' בקשר של קיימא בל ינתק.

ספר של בינונים

בארוכה ובפשטות ביאר הרב את שיטתו בספרו הקלאסי "תניא", שנדפס לראשונה בשנת תקנ"ז, ומאז חזר ונתפרסם במהדורות רבות בארצות שונות. שני חלקים להתניא: ספר של בינונים ושער היחוד והאמונה.

הראשון, ספר הבינונים, מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפין ובלבבך לעשותו". בהסבר עמוק הוא מגדיר את חלוקי המדרגות של צדיקים, בינונים ורשעים. הוא מבחין בין צדיק בתורת מי שזוכה בדין, מפני שזכויותיו מרובים על עוונותיו, שאינו נקרא צדיק אלא בשם המושאל לענין שכר ועונש, לבין צדיק בעצם, לענין אמיתת שם התואר והמעלה, שהוא זה שמגביר נפשו האלקית ונלחם כל כך עם נפשו הבהמית עד שמגרש ומבער הרע שבקרבו, בבחינת ובערת הרע מקרביך, והוא מואס ושונא את כל תענוגי עוה"ז.

והבינוני שהיא מידת כל אדם אין בכחו למאוס ולשנוא את הרע שבלבו, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, אבל אין הרע גובר להתלבש בגוף, כלומר: שלשה לבושי הנפש שהם מחשבה, דבור ומעשה של הנפש האלקית, הם לבדם מתלבשים בגוף. והוא לא עבר עבירה מימיו, ולא נקרא עליו שם רשע אפילו שעה אחת, אלא שמהותה ועצמותה של הנפש האלקית שהם עשרה כחות הנפש, לא להם לבדם המלוכה והממשלה על הגוף כי אם בעתים מזומנים כמו בשעת ק"ש ותפילה.

לאותו הסעיף בשו"ע המדבר על הבדיקה: "בתחילת ליל י"ד בודקים את החמץ" (תל"א, א') מצד המעשי הרי זה מספיק. "בודקים" ... אבל הרב מסדר הדברים, עד שהגיע לגוף הדין של הבדיקה הוא מבאר כל הנחוץ לדעת לשם כך קודם לכן, וכך יצא אשר במקום שני הסעיפים אשר בסימן זה בשו"ע, לפנינו בשו"ע הרב י"א סעיפים.

מטרות שונות לשני ה"שלחנות". הראשון, שו"ע המקובל, מטרתו מעשה הדינים, והשני, זה של הרב, ידיעת הדינים.

ומכאן כמה הבדלים אף בסידור הדינים עצמם, לא רק ההקדמות שלהם. אם, למשל, לפנינו דין של לכתחילה ובדיעבד, שלכתחילה צריכים לעשות באופן זה ובדיעבד יוצאים אף באופן אחר, מה יש להקדים בעריכות הדינים ומה לאחרי? הדבר תלוי בכיוונו של המחבר.

אם הוא מתכוון לצד המעשי, הרי שהלכתחילה קודם. הלכתחילה הרי הוא הסדר הקבוע והרצוי, והבדיעבד - המקרי והעראי ושלא מן המבחר. אבל אם ידיעת ההלכות העיקר, הרי הסדר להיפך, הדין העיקרי והמסודר, לרוב הוא דוקא הבדיעבד, אלא שלכתחילה מחמירים לשם תוספת הידור או זהירות. והעיקר קודם להידור. לדוגמא: זמן תפילת השחר מצותה שיתחיל עם הגף החמה כדכתיב יראוך עם שמש, ואם התפלל משעלה עמוד השחר והאיר פני המזרח יצא (שו"ע פ"ט א'). הלכתחילה קודם לבדיעבד.

דיוק רב

אבל הרב מלבד מה שכדרכו הוא מתחיל קודם לכן מעיקר חיוב התפילה ואחר כך הוא בא לזמן התפילה, הרי את הזמן עצמו כך הוא מנסח: זמן התפילות הוא כזמן התמידים, שתמיד של שחר זמנו מתחיל משעלה עמוד השחר שהוא אור הנוצף מהחמה במזרח, מהלך ד' מילין קודם הגף החמה אלא שהיו ממתנינים עד שהאיר כל פני המזרח עד שבחברון... לפיכך גם תפילת השחר זמנה מתחיל מעמוד השחר, אלא שלכתחילה מצוה להתחיל

ותיקון סידור תפילה בנוסח האר"י. אותו הגיה הרב ודקדק דקדוק נמרץ, כל משפט תיבה ואות שבסידור, באופן אשר מלבד הכוונות של קבלה שהכניס בתוכו, והן לא ניתנו לכל, הרי גם עצם הנוסח כמו שהוא, מעורר התפעלות של רגשי קודש והוד וזוהר ויופי.

הרב נתפרסם כפוסק ממדרגה ראשונה. עוד בהיותו במזריטש התחיל - על פי הפצרתו של המגיד - לחבר את השולחן ערוך שלו. לשונו המלוטשת והסברתו הנפלאה העמידו אותו על גובה מיוחד שאין דוגמתו. וראוי ליחד קצת את הדבור על מפעלו זה של הרב.

מה הייתה המטרה שהציב לו הרב בחיבור שלחנו? בעצם לא הוא הציב את המטרה, הוא קלע אל המטרה שהתווה לו מורו המגיד ממיזריטש. כך כותבים בני הרב בהקדמתם לשולחן ערוך הרב: "... ובעודו עומד לפני ד' שם נתעורר רוח קדשו של מורו.. ויבחר בכבוד אאמו"ר ז"ל והפציר בו עד בוש ואמר לו אין נבון וחכם כמוך לירד לעומקה של הלכה להוציא לאור תמצית ופנימית טעמי ההלכות הנזכרים בכל דברי הראשונים והאחרונים ופסק ההלכה המתברר ויוצא מדברי כל הפוסקים".

סידור השולחן

נמצאנו למדים כי שלש נקודות יסודיות מהוות מטרת עריכת "שלחנו" - הסידור, הנימוקים וההכרעה.

הסידור מתבטא לא בלבד בסגנונו המדויק ושפתו הברורה אלא אף בבחינה העניינית "דבר על אופניו", מהמוקדם אל המאוחר. הש"ע המקובל של מרן והרמ"א, מכיוון שאין תעודתו אלא ליתן פסקים מעשיים להנהגת האדם בפועל, אינו רואה צורך להקדים וליתן אף את עיקרי ההלכות המוקדמות להוראה המעשית.

לא הוזכר למשל, בשו"ע שיש מצות עשה של "תשביתו" בערב פסח, ושלפני חצות ארבעה עשר מועיל מן התורה בטול והפקר, ושחכמים גזרו שלא יועיל הביטול והצריכו לבדוק החמץ, שכל אלה הן ידיעות מוקדמות

יקשה לו לצלול במעמקי דבריהם עד שיוציא את נקודת הדין. השו"ע, להיפך, נותן לנו דברים ברורים למדי. הרי שלחן והרי סכין והרי בשר. אבל "יבשים" הפסקים יותר מדאי, מבלי נימוקים וטעמים.

סמך "המחבר" על ספרו הגדול "בית יוסף" שעל הטור, שבעצם אין השו"ע מהוה אלא קצור ממנו. מפרשי השו"ע נתכוונו למלא את החסרון ולבאר את טעמו ונימוקו של כל דבר. אבל עדיין מורגש חסרון חטיבה אחת שלמה. לפנינו כאילו שני עולמות, המתפרש והמפרש.

ואף זו: מפרשי השו"ע, המגן אברהם, ה"ז, הש"ך ועוד, אינם מסתפקים בהנמקת דיני השו"ע בלבד, אלא מוסיפים לפלפל בגוף ההלכה ושוב סובל הסדר הראוי. המשא והמתן ההלכתי בא יחד עם גופי הדינים וטעמיהם, בשלוב ובערוב. עד שקם הרב ובאמנות נפלאה השכיל להדגיש בכל מקום את עומק תמציתו של הדין, על ידי הסברת הטעם ובאור הנימוק הפנימי שלו. כלל גדול קבע הרב בהלכות תלמוד תורה שלו: וגם אינו יודע טעם ההלכות, אינו מבין גופי ההלכות על בוריין (פרק ב', סעיף א'). וכלל זה היה נר לרגלי הרב בכל השו"ע שלו.

וההכרעה מהי: בהרבה ממחלוקות הפוסקים קשה להתמצא. לא תמיד אפשר לברר להיכן רוב הדעות נוטה ולא תמיד אפשר לקבוע מבחינה העניינית גופה, את הפסק וההוראה. נחוץ כח מכריע שסמכותו תהיה ראויה להכרה מוחלטת. לא כל הרוצה ליטול את השם "מכריע" בא ונוטל. עמדה לו זכותו הגדולה של הרב שהכרעותיו נתקבלו לא בלבד בין אנ"ש, חסידי חב"ד, אלא אף בין מורי הוראות בישראל.

את חבור השולחן ערוך חשבו חסידים זקנים בין עשרה הזכויות שזכה בהם הרב, אך גם בין עשרה היסורים שהיו לו להרב וזאת מחמת הקשיים בהכרעת הדינים להלכה למעשה בשלחן ערוך שלו.

עם הנץ החמה דהיינו אחר יציאתה ולא קודם לכן משום שנאמר "יראוך עם שמש".

אנו רואים שאין הרב מקמץ במלים. הוא מרחיב את הביאור. אבל עם כל אריכות לשונו אנו מתרשמים מדייקנותו הנמרצת. מלה בסלע, לא חסר ולא יתר; כל משפט, כל דבור וכל תיבה יש להם משקל ומשמעות. עתרת המלים אינה באה למלא את מקומו של התוכן אלא משמשת לו יד ומתהדקת עמו לגוף שלם. בניסוח שלו יש אשר אגב-אורחא הוא מלמדנו עיקרים ויסודות.

דוגמא: אסור להכות את חברו אפילו הוא נותן לו רשות להכותו כי אין לאדם רשות על גופו כלל (הל' נזקי גוף ונפש), שהאדם אסור לחבול בעצמו - מבואר בגמרא וברמב"ם ובשו"ע, אלא שבכל המקורות כתוב ש"אינו רשאי", או ש"אסור", והרב ניסח הדברים באופן שיוצא לנו נקודה נפלאה: "אין לאדם רשות על גופו כלל", כלומר: אין הגוף שלו ואין הוא הבעלים על גופו. מיסוד עקרוני זה יש לתמוד כמה דברים - ולא כאן המקום (וראה "לאור ההלכה" לכותב הטורים: "משפט שיילוק").

שולחן שלם

מה טיבם של הטעמים והנימוקים בשו"ע הרב? שתי צורות לפסוקי הלכות. יש ולדינים מצורפים הטעמים והראיות, כדרך שנהגו השאילתות של הרב אחאי, הרי"ף, הבית יוסף ודומיהם; ויש שהפסקים נתונים לפנינו קצובים חותכים, בצורה של הלכתא בלא טעמא, בחינת "חוקה חוקקתי, גזירה גזרתי", דוגמת השו"ע.

כאלה כן אלה, אינם מרוויים את צמאונם של מרבית הוגי התורה. הראשונים - מחמת רוב טובה שלא כולם יכולים לקבלה. הדין בא משולב יחד עם השקלות וטריות והתירוצים. ודאי, הנה הן גופי תורה ומפיהם אנו חיים. אבל האיש הרוצה לדעת הלכה סופית והוראה מעשית

צדיק באמונתו

ולעמול בעצמם בתורה ועבודה ולא לסמוך על כתפותיו של הצדיק.

הרב יצא סוף סוף אף ממחלוקת זו של הצדיקים בנצחון, ידו היתה על העליונה וחסידיים לאלפים ולרבבות נתוספו לו. הרב מברדיטשוב, אגב, עמד לימין צדקו של הרב בכל עוז.

להוסיף מלח

ומשהזכרנו את יחסי הרב ר' שלמה מקרלין, נזכיר כאן ספור אחד שחסידיים מספרים. ר' שלמה היה פעם בליאזנא אצל הרב, והרב כמובן כיבד אותו מאד (על ביקורו אצל הרב, לא כאן המקום). הכינו לכבודו סעודה והרבנית רצתה לעסוק בעצמה בהכנת בשול הסעודה לכבוד הצדיק. אמרה העוזרת שבבית, כי זכות זו מגיע לה, שהרי היא המבשלת התמידית ועכשיו כשבא הצדיק למה יגרע חלקה? הסכימו לשאול את הרב. הרב שמע טענותיהן ופסק ששתיהן יתעסקו בכך. התעסקו שתיהן: הרבנית נתנה מלח בהתבשיל והעוזרת אף היא נתנה מלח, כשכל אחת לא ידעה שהשניה אף היא מלחה.

כשהגישו התבשיל טעם ר' שלמה טעימה קלה בלבד והרב אמר לו: למה לא יאכל מר, אולי מפני שהתבשיל תפל מבלי מלח? הבה ואוסיף מלח, והוסיף.... כשנתברר הדבר, אמר לו הרב: בשבת הראשונה כשהייתי אצל מורנו המגיד, הושיט לי המגיד מנה "קוגיל", ואמר לי: "תאכל הקוגיל, ומהיום והלאה לא תטעם טעם באוכל". ומאז, אמר הרב איני מרגיש טעם, ואיני יודע אם מלוח המאכל או תפל...

לכשתרצו יש להרגיש בספרו זה שלש נקודות:

א. לא התענוג שבמאכל הוא הדרוש, אלא קיום הגוף שעל ידו. אצל הרב הגיע הדבר לידי שיא, ולא הרגיש

פרשה מיוחדת היא פרשת מאסרו של הרב ושחרורו בי"ט כסלו. רדיפות וייסורים גדולים סבל הרב מהמחלוקת של המתנגדים. חרמות ושמחות הוטלו על החסידיים בליטא. ובשנת תקנ"ט, לרגלי מלשינות, נאסר הרב והובא למבצר בפטרבורג, מקום אשר מורדים במלכות אסורים שם. מה ענין מרידה במלכות כאן? בין שאר הדברים נטפלו המלשינים לכספים שהיה מקבץ בין החסידיים ושולח לארץ ישראל להחזקת בני העליה החסידית של שנת תקל"ז, הם אמרו שהוא שולח שוחד להסולטן הטורקי.. אבל, פרשת י"ט כסלו היא פרשה לעצמה ולא כאן המקום.

וממחלוקת חיצונית - מחוץ לעדת החסידיים - למחלוקת פנימית. צדיקי פולין שלא גרסו את שיטת חב"ד, בעיקר הצדיקים ר' ברוך ממזיבוז' ור' אברהם מקליסק שישב בארץ ישראל, עוררו מחלוקת גדולה נגד הרב. עיקר טענתם הייתה שאין מהצורך שהמון החסידיים יתעמקו בחקר אלקות ודי להם אמונה פשוטה. במקום שהרב העמיד את הדגש בפסוק "וצדיק באמונתו יחיה" על ה"יחיה", להמשיך חיות באמונה ע"י הבנה והשגה, העמידו הם את הדגש על "באמונתו", אמונה פשוטה. מדרגות בעבודה, אמרו די שיהיו להצדיקים הגדולים בלבד, וצאן מרעיתם יסמכו על הצדיקים.

על רקע זה היה גם מעין סכסוך בין הרב להצדיק ר' שלמה מקרלין. קדוש עליון היה ר"ש מקרלין והרב היה עמו בדידות רבה. פעם רצה ר' שלמה להתיישב בעיר בישינקוביץ, פלך ויטבסק, ומפני שעיר זו היא בשטח של רוסיה הלבנה, רצה לקבל על זה הסכמתו של הרב. הרב אמר, שאם יקבל עליו שלשה תנאים הוא מסכים. על שני תנאים הסכים ר' שלמה ועל השלישי לא הסכים, ותכניתו נתבטלה, וזה היה התנאי השלישי: שלא יאמר שהצדיק צריך לישא את הצאן, כלומר: שהחסידיים צריכים לעבוד

כלל בהתענוג. ב. אעפ"י שאין אדם מרגיש לא טעם ולא עונג במאכל – כמו הרב-חייב הוא בכל זאת לאכול בשביל שמירת קיום הגוף; ג. אף שהרב אמר על עצמו: כגון אנא בינוני. נראה שהמגיד החשיבו הרבה יותר מזה. שהרי אי הרגשת טעם במאכלים היא דרגת הצדיק.

בשנת תקע"ב פרצה מלחמת נפוליון והרב שעמד בכל עוז לימין רוסייה, ברח עם כל משפחתו לערי רוסייה הפנימית. פרשה לעצמה היא כל אשר עבר עליו בכל

אותם הימים, ובכ"ד טבת תקע"ג נתבקש הרב לישיבה של מעלה.

נזכיר לאחרונה שתי הזכויות האחרונות מעשר הזכויות שמנו החסידים הזקנים: עשרה הניגונים שלו, הפועלים לדבקות ולהתעוררות תשובה, וברכתו שבכל מקום אשר חסידים ישתדלו בחיזוק התורה ומצוות יצליחו, והאחד יהיה לרבבה.

• • •

הנחלתה האחרונה של אדמו"ר הזקן

מדוע התנגד רבנו הזקן כל-כך לנפוליון • לשם מה שלח נפוליון שליחים לתפוס את "ברוכוביץ"? • מה קרה בשעות הדרמטיות של ראש-השנה ולמה השכים רבנו ומיהר כל כך לתקוע בשופר? • מדוע נאלץ רבנו לברוח מליאדי ומה היתה התחזית שלו ביחס לסיום המלחמה? • סקירה תמציתית של פרשת המלחמה ההיסטורית בין צרפת ורוסיה, במהלכה נחל נפוליון מפלה מוחצת - בדיוק בזמן הסתלקות רבנו הזקן

מלחמה לשם שמים

בשנת ה'תקמ"ט התחוללה ה"מהפכה הצרפתית" שבעקבותיה הפך נפוליון כעבור מספר שנים, למנהיגה של צרפת. שאיפתו הגדולה הייתה להשתלט על כל ארצות אירופה, ולהשליט בכולן סדר חדש לפי האידיאולוגיה של התרבות ו"העולם המודרני".

בשנת ה'תקנ"ו יצא נפוליון למסע הכיבוש הגדול שלו, הוא הצליח תוך שנים ספורות, לנצח את כל מלכי אירופה ולכבוש מהם את ארצותיהם. בכל מדינה שכבש, ביסס נפוליון את חיי החברה על יסודות חדשים של צדק ויושר, והעניק לכל אחד חירות, חופשיות וזכויות-אזרח, בלי הבדל דת ואמונה.

היהודים, במיוחד תושבי פולין למודי-הסבל, נשמו לרווחה. כולם, מטבע האירועים, שמחו מאוד לקראת השינוי הדרמאטי הזה. הם ראו בנפוליון ישועה גדולה ושמחו לקראת כיבוש ארצם בידי האיש שבו תלו תקווה שיוציאם סוף-סוף מכבלי הגזירות האיומות שהין מנת-חלקם עד כה.

רבים היו גדולי-ישראל שסברו כן. הם חפצו בטובתו של העם, וציפו לראות את המנוחה, העושר והרווחה שיהפכו לנחלת הכלל. מולם, היה אחד ומיוחד שהצטיין בהתנגדותו המוחלטת לנפוליון, והוא - רבינו הזקן. נפוליון נחשב לבעל דעה חופשית ולאיש פורק-עול,

ורבינו ראה בו אויב נורא ומסוכן ליהדות - "השטן המנגד בכל ההתנגדות של הרע אל הטוב . . . וכל חיותו לפעול רע". הוא ראה איך שנפוליון "מתלוצץ באמונת ה'", והבין שכל מגמתו, באמת, היא להרוס את מוסדות הדת ולהפיץ כפירה ומינות בעולם - אם כי בצורה מתוחכמת ביותר (וכפי שאכן התגלה לאחר-מכן). מחמת זה סבר רבינו כי לטובת מצבם הרוחני, של עם ישראל בעניני יראת-שמיים עדיף שצרפת תנחל מפלה.

הסוכן החב"די

ביום י"ג בתמוז ה'תקע"ב, פרצה המלחמה בין צרפת לרוסיה, ורבינו יצא למלחמה נגד נפוליון. למעשה, עוד לפני פרוץ המלחמה, קרא רבינו להחסיד ר' משה מיזליש, שהיה חכם גדול ושלט היטב בכמה שפות - ביניהן צרפתית - והטיל עליו משימה מסוכנת, לרגל לטובת ממשלת הצאר הרוסי אלכסנדר.

ר' משה יצא תיכף לאזור בו חנו צבאות צרפת, ולאחר שעברו את הגבול וחיפשו כצפוי אחרי אנשים יודעי רוסית וצרפתית שיתגייסו לעזרתם הצליח לקבל משרת ריגול באחת המחלקות הסודיות של הצבא, ויודע כל מסתריהם".

בהזדמנות למשל, נודע לו שחיילי נפוליון, מתכוננים להצית את ה'ארסענל' - אוצר מכשירי המלחמה - שהיה ממוקם בוילנא, ר' משה גילה על כך לפקיד האוצר

בתקופה זו - מספר בן רבינו כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע - "היה מתאונן במרירות עצומה בכל שעה ושעה, והיה אומר תהלים כל היום ומעתיר בכל לב ונפש שיעיר ה' חסדו ויגרש את הרע כו", רבינו כאמור, רצה מאוד במפלת נפוליון והרבה להתפלל למפלתו, ולנצחונו של אלכסנדר.

הרבי - מבוקש מספר 1

בשלהי מנחם-אב, כאשר התקרב נפוליון לליאדי, "לא רצה בשום אופן לשכון אפילו, יום אחד תחת ממשלתו ועבודתו", ואף התבטא: טוב לי מוות מחיים תחתיו, ולא אראה ברעת עמי" - והחליט לברוח מפניו ויהי מה.

לנפוליון היתה מטרה די ברורה, אם כי לא מפורסמת, לתפוס את רבינו הזקן. להיותו איש שהאמין בכשפים, מסתבר, חשש מאוד מהשפעתו הרוחנית הכבירה של רבינו שעמד נגדו בגלוי. בארכיונו יש עדויות ששלח שליחים מיוחדים לעקוב אחר "ברוכוביץ" (שם משפחת רבינו הזקן).

המצב היה קשה, אך רבינו שהיו לו קשרים הדוקים עם שרי רוסיה, קיבל מהם יחס מיוחד. אלו דאגו לצרכיו, והעמידו לרשותו שתי עגלות מיוחדות לצורך בריחתו. בחפזון גדול עזב רבינו את עיר-מגוריו, כשהוא מזרז את בני ביתו לעבור את נהר הדנניעפר בהקדם האפשרי. המצב היה מסוכן מאוד, כי הצבא הרוסי באזור מנה ביחד 8.000 חיילים בלבד, בעוד שהגדוד הצרפתי מנה פי כמה-וכמה.

בטרם נסעו מליאדי, ציווה רבינו לא להשאיר מאומה בדירתו, ואפילו בגדים וסנדלים בלויים ציווה לבער מן הבית. לאחר שכבר התרחקו מהעיר, לקח רבינו לפתע שניים מבני הבית וציווה להם לחזור עמו במרוצה גדולה לליאדי, ומיהר להגיע תיכף אל ביתו. הוא ציווה לבדוק היטב אם עדיין נשאר שם משהו מכלי הבית, ואכן, על העלייה נמצא זוג נעלי-בית בלויים שלו, מעגילה וכברה. רבינו ציווה להם לקחת זאת עמם ולמהר להצית את

הרוסים, ובעקבות זאת הכינו שמירה מיוחדת במקום, "ואלו שרצו להצית את בית האוצר נתפסו בכף".

ר' משה התמצא גם בגיאוגרפיה של רוסיה, בשל כך נבחר למחלקת המפות הסודית - לעזור בשירותוט מפות מדוייקות של המדינה. בדרך זו עלה בידו להעתיק לעצמו, על מקלו, את התוכניות הסודיות של הצרפתים, ולעדכן, לאחר-מכן, את הצבא הרוסי לקראת התקפותיו המתוכננות של השונא.

צרפת שועטת קדימה

בתחילת המלחמה כבר היה ברור לרוסים, כי נכוננו להם קרבות כבדים. חיל האויב הצרפתי היה עצום ורב מהם. נפוליון התקרב לעבר רוסיה בראש צבא אדיר שמנה קרוב לחצי מליון איש, בשעה שחיל אלכסנדר, קיסר רוסיה, הסתכם בפחות מ-200.000 חיילים.

פורץ-הדרך במערכה הגדולה היה נפוליון בעצמו. הוא רצה להפגין עוצמה וגבורה קבל-עם-ועדה, והחליט לצאת בראש צבאותיו ולחצות ראשון את נהר הניימן - שעל גבול פולין ליטא בבייל-רוסיה. ואולם, לפתע, כשיצא לדרכו, זרקו הסוס מעל גביו, ונפוליון הגיבור נפל ארצה. לעין-כל. הוא עצמו הגיב מיד בחיוך, אך לרבים מחייליו היה זה כעין סימן רע שלא צפויים להם נצחונות גדולים במלחמה הקרובה בראשות נפוליון

עם זאת הצבא הצרפתי התקדם במהירות גדולה אל פנים המדינה, וביום ו' במנחם-אב, הגיע הגנרל הצרפתי דאוניש, בראש גדוד של 17.000 חיילים, לבריסוב שעל-יד מינסק. כשהגיעו הידיעות הראשונות על נצחונות נפוליון, קרא רבינו הזקן לבני הבית, ואמר להם: "מה שיעלה בגורלה של מלחמה זו, איננו יכולים עדיין לדעת. העניין הוא מאוד קשה. מן השמיים עומדים להסכים על נצחונות נפוליון" רבינו הסיף, כי, איך שיהיה, לא ירחק היום וצבא נפוליון יגיע עד ליאדי, ולכן, איפוא, עליהם להיות מוכנים לעזוב את מקום מושבם ולצאת לגלות.

הגדולים קול אחר קול, כמו ג' שעות".

רבינו ומשפחתו, המשיכו לברוח על נפשם, עד שהגיעו סמוך לסמולנסק. באותו מקום היתה דרך לעבור ביער, וכשראו אותם אנשים אחרים, שברחו אף-הם כמותם, צעקו הללו, לעברם, "לברוח" וברחו ליער וולקובה.

רבינו ציוה מייד "טרייבן די פערד וואס שנעלער", כי, אמר, השונא מתקרב לעבר היער, והוא חושש מאוד פן יאלץ אפילו להפגש בו עם צבאותיו... לפתע חלפה על ידם "א שטיק פייער". ונשמעה פצצה, ומדי רגע ברגע הלכו הפצצות והתרבו במקום. רסיס אחד אף נפל בתוך העגלה ממש וכולם הבינו שנמצאים בסכנה גדולה ביותר. בראותו זאת, נעמד רבינו מלוא-קומתו, והכריז, "האם מן השמים נלחמים בנו?"

רבינו הוציא את השוט מידי גיסו והתחיל להנהיג את הסוסים בעצמו... הסוסים יצאו במרוצה - כאילו נשאים הרוח... לאט-לאט נפתחו ונחלשו היריות והקולות, וכעבור 25 דקות חזרו לדממת היער כאילו כלום לא קרה...

רבינו עזב את השוט, והסוסים עמדו מלכת. הוא הודיע לכולם, כי עתה ינחו מתלאות הדרך, ואף הלך והראה להם פתח מערה רחבת ידיים שנפתח שם. הם שמחו להכנס פנימה למנוחה קלה וכולם נרדמו מהר מאוד, שכן, היו שבורים ורצוצים מהרפתקאות הדרך ונתונים תחת רישומן של חוויות הלילה. רק רבינו נשאר לשבת בפתח המערה, ואמר כל הזמן פרקי תהילים.

למחרת, השכם בבוקר, העיר רבינו את בני הבית, ואמר להם: כנראה, שאת כברת-הדרך הבאה עד סמולנסק נצטרך לעשות ברגל. הסוסים שלנו כבר אינם איתנו. הם ביצעו את שליחותם... ואכן, כאשר יצאו מהמערה, גילו ששני הסוסים שכבו מתים לידה. חילקו איפוא את משא הילדים והחפצים בין הנוכחים ובפנים מושפלות יצאו שוב לדרך, לסמולנסק - אליה הגיעו למחרת בבוקר. וכאשר התקרבו, אליה חיילי נפוליון ברחו משם והמשיכו את

הבית כולו, בירך את אנשי העיר, ומיהר לעזוב את המקום. כשעזב רבינו את העיר, האירו פניו הקדושות, ואמר: ותחי רוחי - לנפוליון חפץ שלי אסור שיהיה!.. מאוחר יותר, כאשר הגיע לשם נפוליון וראה שהבית עולה באש, כעס מאוד.

רבינו ובני ביתו המשיכו בנסיעתם עד שהגיעו לכפר לעכטאי - חצי שעה לפני כניסת הש"ק וישבתו שם. במוצאי ש"ק נסעו כל הלילה וביום ראשון ב' דראש-חודש אלול הגיעו לעיר קראסנא ונחו שם.

פגיעה ישירה

בעיר קראסנא שהו רבינו, ומשפחתו כששה ימים. בערב שבת-קודש, ו' באלול, בחצות היום, פתאום, הגיעה השמועה, כי נפוליון בראש מחנהו העצום הולכים וקרבים לעיר זו - בדרכם אל סמולנסק. ידיעה זו, כמובן, החרידה את כל התושבים, וכולם נבהלו מאוד, ונחפזו להימלט מהעיר בכל דרך אפשרית. גם בבית רבינו התהלכו בני-המשפחה אובדי-עצות עד אשר "הרימו קול בכי שאי-אפשר לתאר".

רבינו גער בהם שלא יבכו וצווה שלא יברחו ליער אלא יצאו לדרך בסוסיהם, כרגיל. הגנרל נברובסקי, שגילה לרבינו יחס מיוחד וחרד לשלומו, בא אליו בעצמו, והציע לו לברוח מיד, באמרו: "הישיש החסידי, הוי ברח לך אל סמולנסק בחיש ומהר, כי השונא חילו כחול הים, ואיתו, קרוב לשלוש מאות קאנאנען (תותחים).

רבינו ובני ביתו יצאו מיד לדרך, ולמרות שהחיילים הרוסיים עצמם היו חשופים לסכנה גדולה, פקד עליהם הגנרל להשאר לעמוד על מקומם ולתת תחילה לרבינו ומשפחתו לעבור לצד השני - לברוח לכיוון סמולנסק.

במכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע אנו קוראים "והח' אלפים חיילים, עמדו סמוך לעיר לצד סמאליענסק, ואנחנו עברנו בתוכם ולא היה להם רק ח"י קאנאנען. ומיד בעברנו, בא צד השני ונלחמו, ושמענו קול האופנים

ממושכת אודות המצב. רבינו אמר להם, כי כעת, לאחר שנמצאים כבר ב"ה מחוץ לאיזור הסכנה - שכן, השונא כבר לא יגיע כל-כך מהר למקומם - הגיע הזמן להתחיל לחשוב אודות המקום בו יחגגו את ראש-השנה הממשמש ובא. בתום ההתייעצות, החליט רבינו להתעכב במקום ולעשות את הימים-הנוראים באותה עיירה, טרויצי-סירגי.

בערב ראש-השנה, קרא רבינו שוב לאדמו"ר האמצעי ואמר לו: "צר לי מאוד, בני, על אודות מלחמת מוזייסק בימים האלה. ה' יתן לטוב כי השונא מתגבר ולדעתי יקח גם מוסקבה", ובכה בדמעות שלישי.

תרועת ניצחון

ראש-השנה תקע"ג, יומה הראשון של השנה, הפך, כך התברר, ליום גורלי במלחמת נפוליון-רוסיה. ביום זה, בשעות הבוקר, ניהל רבינו 'מלחמה' כפולה: מלחמה רוחנית ומלחמה גשמית.

בין גדולי ישראל באותו הזמן, היו, כאמור, חילוקי-דעות אודות מלחמותיו של נפוליון והיחס אליו, ורבינו ניהל אז ויכוח גדול בנושא. עם אחד מגדולי החסידות המפורסמים. למעשה, הגיעו רבינו ובר-פלוגתיה לידי 'הסכס', והוחלט ביניהם ששניהם ימשיכו בעבודתם הקדושה, כל אחד במקומו - אמנם, מי שיתקע ראשון בשופר, הוא ושיטתו ינצחו.

ביומו הראשון של ראש-השנה, השכים אותו צדיק לקום, ממש כאור הבוקר, ונחפז במהירות להתחיל את הכנותיו לתפילה. הוא הלך למקוה, ונעמד להתפלל - מוקדם בהרבה ממנהגו הרגיל.

הגיע זמן תקיעת שופר. הצדיק עצמו, שהיה הבעל-תוקע, ניגש לתקוע, כשהוא בטוח בניצחונו שכן חשב, בודאי טרם הספיק רבינו להגיע לתקיעת-שופר. לקח הצדיק את השופר בידו, קירבו לשפתיו, אך בטרם הצליח לתקוע תקיעה הרגיש, שרבינו כבר ניצחו... "הליטוואק"

מסע-הנדודים שלהם, עד שהגיעו למוזייסק.

מצווה לנקום ביהודי

ביום רביעי, י"א באלול, הגיעו רבינו ובני ביתו למוזייסק. כאן הצליחו לנוח מעט מהרפתקאות הדרך, כי העיר היתה מוקפת-חומה, וחיילים רבים מהצבא הרוסי שמרו עליה, והתכוונו לעמוד נגד השונא ביד חזקה.

למרות זאת, חזה רבינו ברוה-קודשו כי גם מוזייסק סופה ליפול לידי נפוליון, ולכן החליט לא להתעכב גם במקום זה. ואכן, כעבור ימים אחדות יצא שוב לדרך - בעגלות שהעמיד לרשותו הגורל טולסטוי - לנסוע הלאה לכיוון מוסקבה.

וכפי שמספר בנו, אדמו"ר האמצעי "מן מאזאייסק הקפנו הדרך על-פי עצתו, כי היה בקי בקארט מפה, וברוח-קודשו הבין שיסבב השונא ויעקם דרכו כו', על-כן אמר לסבב לעיר מאסקווא".

יומיים ארכה נסיעתו של רבינו ממוזייסק, עד שכל החבורה הגיעה בשלום לטרויצי-סירגי-עיירה לא-הרחק ממוסקבה. הפעם עברה הדרך במנוחה כמעט ללא הפרעות, אם כי נאלצו לסבול מעט צרות מהאיכרים שלעגו להם, ולפעמים - אפילו זרקו אבנים עליהם. "הם, האיכרים, היו רואים יהודים רק לעיתים מאוד נדירות, וזכרו, כי היה מצוה לנקום ביהודי...".

אמנם, רבינו לא שם-לב אליהם, ואמר לחבורת הנוסעים כי אלה הם נשמות "דאזלין ערטילאי"

נשמות פשוטות, שאינן מבינות ואינן מבחינות בין טוב לרע, "עייפים הגיעו כולם לטרויצי-סירגי. על פי תעודת-פקודה שנתקבלה מהגנרל טולסטוי נמסר לרשות רבינו בית גדול, בו יכלו כולם לפוש, ולנוח, ולחזור מעט לכוחותיהם.

לאחר שנסתדרו ונחו קצת, קרא רבינו לבנו אדמו"ר האמצעי ולנכדו ה"צמח-צדק", וקיים עמהם התייעצות

אלכסנדר בתחילת המלחמה, היו חייליו נסוגים אחורה אל פנים המדינה, כמעט מבלי להלחם עם חיל נפוליון. התכנית היתה לסגת עד שיימצא מקום מוכשר להכות באויב מכה קשה וניצחת.

בינתיים, התקרב. חיל אלכסנדר לאיזור מוזייסק-בורדינו. הגנרל קוטוזו, מי שעמד בראש הצבא, בדק היטב את השטח, קיבל את ההכרעה הגורלית לערוך כאן את הקרבות והכריז באוזני פקודיו על כוננות גבוהה. מרבית הצבא הרוסי, מאה ואחד-עשר אלף חיילים, התמקם אם-כן בבורדינו ובפרבריה, וכולם עמדו הכן. לקרב הכבד. נפליין ומאה שלושים אלף חייליו התקברו אף הם לבורדינו.

ביום ראשון של ראש השנה, בדיוק בשעה שש לפנות בוקר - זמן תקיעת שופר המוקדמת - התחילו הקרבות. הצרפתים ירו את יריות הפתיחה, והמלחמה, שעליה בכה רבינו בדמעות שלישי בערב החג, התחילה במלוא העוז. באותו היום, במשך 11 שעות לבד, נפלו עשרות אלפי חיילים בשני הצדדים כאחד. בצד הצרפתי נהרגו עשרים ושמונה אלף חיילים, מלבד 49 גנרלים, ואילו בצד הרוסי נהרגו למעלה מחמישים אלף חיילים. מלחמה זאת הפכה לאחת הגדולות בהיסטוריה.

אמנם, למרות שבמחנה הרוסים נפלו למעשה כמעט כפול חיילים ממחנה הצרפתים - הדבר נחשב למכה אדירה לנפוליון הגדול. בקרב זה, נפוליון כמעט ולא הצליח לכבוש שטח כלשהו. באותו הערב, חזרו רוב חייליו למחניהם, כי הוא פחד להתעכב באתר לא-בטוח מחשש התקפת לילה פתאומית.

ביום השני של ראש-השנה, לפני אור-הבוקר, התחיל הצבא הרוסי בנסיגה מבורדינו בשני מחנות. מאוחר יותר, בבוקר, המשיכו הצרפתים להלחם. מגמתם היתה, לכבוש את בורדינו לחלוטין, ועוד באותו יום להמשיך את דרכם- למוזייסק. אולם, הרוסים, שעמדו על מקומם ומשמרתם, לא נתנו להם בשום אופן לבצע את זממם ונפוליון נאלץ איפה להשאר כל היום בבורדינו.

הקדימני", הגיב הצדיק, "הוא נצח אותי".

והוא צדק. רבינו כבר הספיק מזמן לתקוע בשופר, מבלי שיצטרך למהר בתפילתו - הוא תקע לפני התפילה...

מאוחר יותר, בעת תפילתו, הראו לרבינו מן השמים דברים נפלאים על המלחמה ועל הניצחון, וכפי שסיפר בעצמו באגרתו אל החסיד המרגל, רבי משה מיזליש "חי ה' וחי נפשי כך הראוני במוסף ביום א' דראש-השנה, באם שינצח ב' (בונפארט) - שם המשפחה של נפוליון, יורם קרן ישראל ויורבה העושר בישראל, אבל יתפרדו וינתקו לבן של ישראל מאביהם שבשמים, ובאם שינצח א' (אלכסנדר) יושפל קרן ישראל ויורבה העוני בישראל, אבל יתענגו ויתקשרו ויתחברו לבן של ישראל לאביהן שבשמים, וזה לכם האות שבקרב הימים יוטל מחמד עינכם ויתחילו לקחת אנשי חיל מאחינו בני ישראל..."

לאחר התפילה, קרא רבינו לבנו אדמו"ר האמצעי ולנכדו ה'צמח-צדק', ואמר להם דברי חדווה ונחמה: "היום ראיתי בתפילתי שנשתנה שינוי טוב למעליותא ושלא ניצח, והגם שיקח (יכבוש) מאסקווע אבל לא יהיה לו תקומה, וריוח והצלחה יעמוד לנו כו' - כן נכתב למעלה היום".

בשורה מפתיעה זו גרמה כמובן, למהפך משמח בקרב כל בני-הבית וציבור החסידים שנכחו שם, וכולם שמחו והתעודדו מאוד למשמע הדברים. אדמו"ר האמצעי, עצמו מתאר זאת "והלכנו ואכלנו ושתינו בכי טוב, והיינו אך שמחים וטובי לבב".

הקרב הגדול

בעוד רבינו מנהל את 'מלחמתו' הרוחנית בשופרו ובתפילתו - בדיוק באותה שעה, לא הרחק משם, החל להתנהל הקרב ההיסטורי המר של נפוליון בעיר בורדינו, הידוע בשם, קרב בורדינו".

עד לאותה שעה, במשך כ-3 חודשי המלחמה, היה הצבא הריסי נתון בנסיגה מתמדת. על-פי פקידת הקיסר

השונא חונה. ואף אותן הערים והעיירות שהצליח נפוליון לכבוש בעבר - ובטעות גדולה השאיר אותם כמעט ללא שמירה - הצליחו כעת חיילי רוסיה להוציא, בחזרה מידי כובשן.

נפוליון הלך ונחל מפלה אחר מפלה, וצבאות רוסיה הלכו והרימו ראש. בעיקבות הצטרפות חיל המילואים, עלה גם מספרם הכולל בצורה משמעותית, והגיע לכ- 100.000 חיילים. באותה תקופה, על-פי פקודת שרי רוסיה, נפוצו קבוצות קוזקים ראויים-לשמם בין מחנות נפוליון, והצליחו להפעיל שם טרור ולערוך הפגנות ומערכות ליליות נגדם. במשך שלושה שבועות של פעולה, נפלו כ-15.000 איש לשבי ממחנה צרפת, וחיילים רבים נוספים נפלו בידם לפי חרב.

בעיקבות הפעילות הטרוריסטית הזאת, נפלה אימה ופחד בלבם של החיילים הצרפתיים. אך גם ללא זאת, נפוליון כבר ידע שאינו מסוגל להמשיך בדרכו לכיבוש המדינה, ובה בשעה היה ברור לו שעליו לנטוש גם את מוסקבה. תקופת החורף התקרבה ובאה, והוא לא יכול להתמודד איתה - גם בשל השריפות הרבות שעשו שמות בעיר, וגם משום שהיה חסר לו מזון להשביע את רעבונם של 100,000 החיילים שלו. הקוזקים שיבשו אח הדרכים, ולא נתנו להם להביא מזון מחו"ל.

מפלת נפוליון - כהבטחת רבינו הזקן - הלכה והתעצמה מיום ליום, ומדי שעה הגיעו אליו ידיעות נוספות על הכישלונות החדשים של צבאותיו. הוא נוכח לדעת שאין לפניו מוצא אחר - כי אם לסגת ולעזוב את גבולות רוסיה בהקדם.

ייסורי רעב

בעוד נפוליון במוסקבה, הצליח רבינו לברוח ולהגיע לוולדימיר - בערב יום-הכיפורים. מפלתו של נפוליון כבר הייתה מובטחת, אבל סידרת הנדודים עוד לא הסתיימה. במוצאי הצום, הודיע רבינו לבני ביתו שיש לנסוע הלאה, וכי "מסענו, כעת רק מתחיל" - ויצאו

למחרת המשיך הצבא הרוסי את דרכו לכיוון מוסקבה. גם רבינו, בשל כך, החליט אם כן לצאת שוב לגולה ולפסוע בעיקבותיו. ביום צום גדליה - בו עסק כל היום בתורה ובעבודה - לפני תפילת ערבית, פנה לנוכחים ואמר להם בלחשה, "עלינו לעקור מכאן" והורה להם להתכונן לקראת הנסיעה. כולם יצאו לדרך, ולאחר ליל-נסיעה קשה, הצליחה החבורה להגיע - בערב שבת-שובה - לעיר יוריעב.

נפוליון פולש למוסקבה

בשבת-שובה לפני תפילת מוסף קרא רבינו לבנו אדמו"ר האמצעי ולנכדו הצמח-צדק, והודיע להם בין השאר כי "מוסקבה, יקח נפוליון בוודאי בקרוב, אך לאחר-מכן מייד תהיה מפלתו, נפילה שאין למטה הימנה, כי לא יתקיים שם".

וכך בדיוק היה. בצהרי יום ח' בתשרי, הגש החיל הצרפתי למוסקבה, וכשראה שאין איש מאנשי אלכסנדר מגיע אליו, כתקוותו, לבקש ממנו להשלים ביניהם - נכנס אל תוך העיר.

מוסקבה כבר היתה אז מרוקנת מתושביה, שנטשוה בשל המצב המלחמתי. אולם, כתגובה לנסיון השונא לכבוש אותה, הוציא הגוברנטר המושל צו לשחרר את כל אסירי בתי-הסוהר בעיר - בתנאי שילכו וישרפו את העיר, כדי למנוע את נפילתה בתפארתה, בידי נפוליון.

בערב יום-הכפורים הגיע נפוליון לביתו החדש-הקרמלין. אמנם, למחרת, בצהרי יום הכיפור נאלץ לעזוב את המקום בגלל שריפה גדולה שהוצתה בסביבה, והלכה והתפשטה לא הרחק מהקרמלין.

נפוליון כבש את מוסקבה, ובד בבד החל להתקיים חזונו של רבינו - שמייך לאחר-מכן ינחול מפלה מוחצת. חיל צרפת, שחשב עתה כי המלחמה כבר כבר בעוכריו, לא טרח אפילו לרדוף אחרי הצבא הרוסי. גם פעולות הריגול שלו הלכו ונחלשו, וכמעט שלא ידע היכן צבא

באותו זמן - כאילו כל הבעיות האחרות טרם הספיקו לנפוליון - עמד בפאריז איש אחד, מאליי שמו, ופירסם שנפוליון נהרג ברוסיה, ומעכשיו הוא המושל של צרפת. כאשר הגיעה בשורה זו לנפוליון, קרא מיד לשריו, ולאחר שמסר להם מה שקרה, הודיע, כי מוכרח הוא לחזור מיד לפריז - לטובת המדינה. ואכן, ביום ג' בטבת עזב את צבאותיו וחזר לצרפת, כשהוא משאיר אח האחריות בידי הגנרל מוראט. ביום ט"ו בטבת הגיע לפאריז, ומיד נתפרסמה שם הידיעה על מלחמת נפוליון ברוסיה, ונודעה לכל האמת המרה על מפלתו המוחצת במלחמה.

על ערש דווי

מצב בריאותו של רבינו הלך ונחלש, את רוב זמנו נהג לבלות ביחידות, בחדרו המיוחד, ורק לארוחות היום, בדרך-כלל, היה יוצא לחדר הציבורי בכדי שיוכל לברך ברכת המזון בזימון. ביום י"ט בטבת גבר חוליו. בני הבית ציפו לבואו לסעוד עמם, אולם רבינו משום-מה התמהמה.

כאשר חלפה שעה ושעתיים ולא יצא, התחילו כולם לחשוש ולדאוג, ולאחר יישוב-הדעת ממושך הוחלט, שנכדו הצמח-צדק' ייכנס אליו להזכירו לבוא לטעום משהו.

כשנכס לחדר, פנה אליו רבינו הזקן בכינוי של חיבה: "ילדי, ואמר לו: כשחיל נפוליון יעבור את הגבול הרוסי, אעזוב אתכם... זה יקח כמה ימים. כעת הוא נמצא ליד קובנה. לפני שיחצה את הגבול, יקח עוד 5 ימים..."

וכל אותה עת לא פסיק פומיה קדישא מגירסא. בערב שבת-קודש, כ"ב בטבת, התחזק מעט וישב על המטה, ציוה לתת לו עט ונייר, ובידיים רועדות מרפיון כתב את אגרת הק' הידועה "נפש השפלה".

למחרת, ביום הש"ק פרשת שמות, כ"ג בטבת, בזמן צאת-הכוכבים, ביקש מים לנטילת-ידיים קודם תפלתו

לכיוון מורעם. בחודשיים הבאים עשו רבינו ומשפחתו, כברת-דרך ארוכה - כ-800 מיל - עד שהגיעו כולם לכפר פיענא, בערב ש"ק ט"ז בכסלו.

מסע הנדודים הזה, היה קשה מאד. בכל כפר היו הגויים חורקים שן כלפיהם ומחרפים ומקללים אותם, "רק מפני חסד ה' עלינו.. לא נתנום לעשות רע".

בעיקבות "תוקף הקור וגודל הלחץ" - הוכרחו רבינו ומשפחתו, כמה פעמים להתאכסן ולהיות "בעשן בתי הגויים", והמצב הזה גרם לכולם צער רב. ולבד זאת, סבלו גם הרבה "יסורים מרעבון", כשבמרביית הזמן נאלצו להשביע את רעבונם ב"לחם גס ומים" בלבד. את התקופה הזאת סיכם אדמו"ר האמצעי: "אין גלות קשה מזה".

הנדודים הקשים והקור הגדול, החלישו מאוד את מצב בריאותו של רבינו, עד שגם כיס המרה שלו נתקלקל. הרדיפות התכופות והאימות, הנדודים, והטיטולטים הרבים שסבל רבינו, החלישו מאוד את מצב בריאותו, והוא החל להרגיש איך כוחותיו מתמעטים והולכים. עם זאת, בהגיע חג-הגאולה י"ט כסלו התוועד רבינו כמנהגו.

פריז מורדת

בינתיים, ביום י"ג בחשוון, החלה הנסיגה הצרפתית מרוסיה, ונפוליון וצבאותיו - שמנו אז עדיין 180,000 חיילים - נטשו את מוסקבה. מאז, לאורך כל הדרך, הוסיפו לנחול מפלות בזו אחר זו. כעבור כחודש ימים, במוצאי יום ט"ו בכסלו, ציוה רבינו לשתות 'לחיים' לרגל מפלתו של נפוליון, צורר דת ישראל. היה זה בדיוק באותו יום בו עברו צבאות צרפת - בדרך נסיגתם - את עיירת מגוריו ליאדי וסביבותיה, וחצו את נהר ה'דינפור' שליד ארשה. באותה הזדמנות, בהגיעם לליאדי, התקיפו הרוסים קשות את המרשל הצרפתי דאוויניש, והוא וחייליו נאלצו לברוח משם לדובראבנה.

שעוד הלילה יסיימו כולם לעבור את הגבול.

ואכן, בדיוק בזמן הסתלקותו של רבינו נשלמה מפלתו של נפוליון וחילו, כאשר גם המעט-מן-המעט מחייליו שנשארו עדיין בחיים נאלצו לברוח ולנוס על נפשם. וכפי שכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי במכתבו אל ר' משה מיזליש "ראינו שגמר המפלה של השונא היה בזמן הסתלקותו".

מתוך 449.000 החיילים איתם התחיל נפוליון את מלחמתו, הצליחו רק 20.000! לשרוד ולחזור, פצועים ברובם, אל ארץ מולדתם וגם לאחר שגורשו הללו מגבול רוסיה, ציוה אלכסנדר לרדוף אחריהם - בגרמניה ולהכות בהם עד חורמה.

הסתלקותו של רבינו, היכתה גלים בכל תפוצות ישראל, כולם ביכו את האבידה הגדולה. כתב בנו אדמו"ר האמצעי "כי כאשר הושב רוחנו (במפלת נפוליון) נפל עטרת ראשנו וכפי שתיאר בעצמו את אשר עבר עליו כשהגיע אליו הבשורה המרה: "נפלתי לארץ כל הלילה, ולא היה בי דעת כלל, וה' נתן בי כח לעמוד בדעת אחר ב' וג' ימים שהושב רוחי מעט אלי".

ערבית. את התפילה והבדלה בברכת 'חונן-הדעת' אמר רבינו בדעה צלולה ומיושבת ובדביקות נפלאה. עם סיום תפילתו, ערך רבינו "הבדלה" על קפה-שחור, והקפה נשפך על הרבנית שטערנא.

רבינו קרא לבני משפחתו ומסר להם את דברי צוואתו האחרונים. באותו ערב, אור לכ"ד טבת כחצות שעה י"א, נסתלק רבינו הזקן בכפר פייאנה ובלשון נכדו הצמח צדק "נשבה ארון הקודש מאור ישראל משיח ה' ונתבקש בישיבה של מעלה".

תבוסה סופית

לאחר שעזב נפוליון את רוסיה בתחילת חודש טבת, עדיין המשיכו צבאות צרפת להיות שם - אם כי רק לימים ספורים בלבד. צבאות אלכסנדר הצליחו להכות בהם מכות-רצח, וגם הנשארים לפליטה, נאלצו לברוח בחזרה למדינתם שבורים ורצוצים.

בעש"ק כ"ב בטבת, התקרבו חיילי צרפת לעבר הגבול הרוסי - ליד נהר ניימן - ולמחרת במוצאי שבת כ"ג בטבת, שעות אחדות, לפני הסתלקותו, בא שליח של הגנרל טולסטוי, להודיע על כך לרבינו, כשהשערה היא, אמר,

• • •

מי היה מאמין

"איה הבטחתך" שאל אדמו"ר האמצעי את אדמו"ר הזקן • כשהיה נראה שהמצב הפוך עד אשר גאלץ רבנו הזקן לברוח מכיבוש נפוליון, אף שהבטיח שהשונא ינחל מפלה. • והתשובה הייתה - "האמן נא לי". • מה פשר הדו-שיח? האם יש לו תקדים היסטוריים? • העיקר לקח מאלף לימינו אלו

הרב מנחם מענדל וועכטר

ההיסטוריה חוזרת

ה"יפה תואר" מפרש את כוונת המדרש בהבאת מקרים אלה שאירעו לאברהם, יצחק, יעקב ויוסף, כי מה שקרה עימם מרמז לכל אשר יקרה לעם עד אחרית הימים. משום כך, מסביר הוא, ראה המדרש "לקבצם יחד, להראות לנו כי לעם הזה אלוקים עושה פלא, ייעשה זאת עד אשר יקים לנו סוכת דוד הנופלת, יען כי הסיבות המביאות יאוש שונות הנה, לכן מביא סיבות אלה" כדי להראות לנו שאין ליפול ח"ו לייאוש, "כי לעם הזה יעשה נפלאות שאין מחכה להם"

היאוש קונה שביתה

למען קרב זאת אל שכלנו, ניטול לדוגמא, את דברי המדרש אודות אברהם ושרה "מי מחכה לאברהם". נשער לעצמנו, אברהם אבינו, אבי האומה, בהיותו בן תשעים ותשע שנה, מתגלה אליו הקב"ה ומבשרו "והפריתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו" (בראשית יז, ו) ומבטיח לו אשר גם משרה אמנו בהיותה בת תשעים שנה, יזכה לראות זרע חיא וקיימא, "וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו (שם יז).

בעת אשר בדורות ההם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח לעולם" (רש"י), ובשנות חיים מבוגרות, אפסו הסיכויים להיפקד בילדים, וכפי שאנו רואים אשר אברהם אבינו לשמע בשורה זו תמה "ויפל אברהם על פניו ויצחק

נמצאים אנו בתקופה קשה ורווית סתירות: מחד עומדים לנגד עניינו דבריו הברורים של הרבי נשיא הדור ש'הנה הנה משיח בא' ודורנו הוא 'הדור האחרון לגלות ודור ראשון לגאולה', כולנו זוכרים כיצד הרבי חי את הגאולה. וכל אירוע בעולם היה התקדמות נוספת לקראת משיח, הגאולה הייתה משהו וודאי ומוחשי, אך מאידך, גובר החושך מיום ליום, כבר חלפו מאז למעלה מחמש עשרה שנה! ולא די שלא נראית לכאורה שום התקדמות בעולם לקראת הגאולה, הרי רחק ממנו מנחם משיב נפשנו.

לדעתי טמונה התשובה במדרש נפלא המונה רשימה ארוכה של אירועים שונים בתולדות עם ישראל, כשהמכנה המשותף ביניהם הינו הייאוש כתוצאה מהמצב בהווה, וישועת ה' שבאה לאחר מכן בדרך נס שאיש לא שיער אותו מראש.

את הפלאת העניין מביע המדרש במילים: "מי היה מחכה..". כלומר, מי היה מצפה ומעלה על דעתו, במצבים מסוימים, שייטכן בהם שינוי ואפשרות שהסוף יהיה כפי שהיה בפועל. וז"ל המדרש (בראשית רבה מ.כ"ג): "מי היה מחכה לאברהם ושרה שהיו זקנים שילוד להם בן, מי מחכה ליעקב שעבר במקלו הירדן שיפרוץ ויעשיר, מי היה מחכה ליוסף שעברו עליו כל הצרות האלו, שיהיה מלך..".

יצחק אבינו, שזוהי בעצם לידת עם ישראל, ההתחלה, הבראשית, של עם-ישראל היתה באופן ניסי למעלה מדרך הטבע לגמרי. וכדאי לשוב ולהדגיש את גודל החידוש הקב"ה בישר לאברהם "לזרעך אתן את הארץ הזאת" ועוד ועוד הבטחות וברכות והנה השנים חולפות הזמן אץ קדימה, "אברהם ושרה זקנים באים בימים" – ועדין טרם התממשו הבטחותיו של הקב"ה.

והגע בעצמך: הרי הקב"ה יכול היה לפקוד אותם בעת שהדבר היה עדיין בדרך הטבע, לא באופן של 'יוצא מהכלל' אלא ש"השגחת ה' על הצדיקים היא חוץ לטבע, כל הצלחתם באה לאחר הייאוש בטבע, ולהורות שכולם נתפקדו בתשועה לאחר הייאוש בטבע, לפרסם בהם השגחת ה' בדרך נפלא".

העם היהודי בגטו

בדומה לכך, ניתן לראות אף את נס חג הפורים המוזכר בהמשך המדרש "מי מחכה לישראל בימי המן שיצילם הקב"ה".

בכל דברי ימי ישראל, עוד לא הייתה תקופה כזאת שעם ישראל כולו היה נתון תחת סכנת כיליון ח"ו, כבגזירת המן הרשע, תמיד, בעת שקם להם לישראל רועץ והטיל עליהם גזירות, חלו גזירותיו על חלק אחד מהעם בלבד, כאשר החלק האחר נמצא באיים רחוקים ומדינות אחרות שאינם תחת שליטתו. ואילו בעת גזירת המן עם ישראל כולו היה נתון תחת שלטון מלכות אחשוורוש, אשר מלך מהודו ועד כוש.

גטו אחד גדול שמקיף מאה עשרים ושבע מדינות והמן "ביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד", היל"ת. ובדרך הטבע, היו בידי כל האמצעים לבצע את זממו, כמסופר באריכות במגילה ובמדרשי חז"ל.

המן הרשע היה השר הבכיר ביותר במלכות אחשוורוש, ומתוך עמדה זו הוא פנה לאחשוורוש ואומר לו על עם

ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד, ואם שרה הבת תשעים שנה תלד". אברהם אבינו בוודאי האמין בדברי הקב"ה כמפורש בכתוב "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", ובכל זאת היתה לו תמיהה על העובדה כי ייפקד בגיל כזה.

בדומה לזה אנו מוצאים אצל שרה אמנו, כאשר בישר המלאך לאברהם אבינו כי "שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך, ושרה שמעת פתח האהל" – "ותצחק שרה בקרבה לאמר, אחרי בלותי היתה לי עדנה"

בדרך הטבע, לא הייתה שרה אמנו יכולה להיפקד בזרע, כפי שהתורה מעידה "ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים". וגם לאחר שיצחק אבינו נולד, אנשים לא האמינו שהוא מזרע אברהם ושרה, וכלשון רש"י 'היו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בננו' והקב"ה עשה נס מיוחד להראות שאמנם שרה ילדה את יצחק.

האפשרות אשר בני-אדם בשנות חייהם של אבותינו אברהם ושרה ייפקדו בזרע, היתה מופרכת לגמרי. מבחינת טבע הבריאה היתה זו משאת נפש שלא ניתנת למימוש.

ובעת הזאת, כאשר ייאוש תופס את מקום התקווה, ודווקא בעת הזאת, באה ישועת ה' והפרה באחת את כל תחזיות וחוקי הטבע "ה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דבר. ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו".

אירוע זה אותו מביע המדרש במילים "מי מחכה לאברהם" – מהווה דוגמא מוחשית, המצביעה כיצד "השגחת ה' על הצדיקים הוא חוץ לטבע", ולא די שנפקדו בישועה לאחר יאוש, אלא זו שיצאו מצרה לרווחה יתירה ונתעלו לשם ולתהלה ביתר שאת משאר אנשים, וכעניין אברהם שלא די, שנפקד לעת זקנותו לאחר הייאוש בתולדת הבן, אלא אף זו שנעשה לגוי גדול" (לשון העץ יוסף על המדרש שם).

המיוחד שבדוגמא זו היא העובדה, שמדובר פה בלידת

מיד רצתי אליו (אל אדמו"ר הזקן) והתחלתי לבכות במר נפשי בדמעות שלישי, והראיתי לו מן החלון, ראה אבי מרוצת הסאנאט, ואיה הבטחתך שיהי' לשונא מפלה מיד בבואו למוסקווה", וממשיך אדמו"ר האמצעי; "ובא אבי וחבקני ודבר מנקודת לבו ואמר הלא תראה שאני בתפילין ולא אכזב חי הוי' וחי נפשי אם יעבור מוסקווה ואילך... ומפלתו יהי' בקרוב תאמין נא לי".

אדמו"ר הזקן הודיע והבטיח על מפלתו של נפוליון, והנה לנגד העיניים מתרחש לכאורה ההפך ממש ממה שאמר, עד שאדמו"ר האמצעי בא אליו ומראה לו דרך החלון 'ראה אבי מרוצת הסאנאט' ובא אליו בטענה "איה הבטחתך".

אולם אדמו"ר הזקן מרגיעו "מפלתו יהיה בקרוב, תאמין נא לי.. במילים אחרות: אדמו"ר הזקן אומר - אל תבט אל מה שעניך רואות, גם אם זה מתרחש כאן קרוב אליך מרחק ראייה מהחלון, כי אם האמן נא לי, שכאשר אמרתי שהוא ינחל מפלה כך אכן יהיה. מיותר להוסיף את העובדה ההיסטורית שכדברי רבינו הזקן כך היה, ואמנם במוסקווה נחל נפוליון את מפלתו.

ללמוד מהטילים

ואפשר להביא דוגמא גם מימינו אלו:

כולנו זוכרים היטב את הבטחות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בעת 'מלחמת המפרץ' כי אין מקום לחשוש למלחמה באה"ק, וכי זהו המקום בטוח ביותר, אין צורך באגירת מזון, אין חשש להתקפת גזים רח"ל, וכו'.

מעניין מה הרהרו רבים בעת שהחלו ליפול טילי סקאד, האזעקות עלו וירדו ורבים מתושבי מרכז הארץ נמלטו לאילת. יורשה לי לשער שלא מעט יהודים חשבו לעצמם - איה הבטחתך?. הרי הרבי זי"ע הבטיח שאין מה לחשוש כי ארץ-ישראל היא המקום הבטוח ביותר, והנה לנגד עינינו טילים נוחתים על בתינו!

לא ארכו הימים ובסוף המלחמה נוכחו כולם בבירור מי

ישראל: "למלך אין שוה להניחם..." ו"אם על המלך טוב יכתב לאבדם...", ואחשוורוש נענה לו, "ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך"

זהו מצב אשר בדרך הטבע אין מנוס ממנו. "ובבל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים" שהיו נתונים בצער נורא מבלי לדעת איך תבוא ישועתם.

וברגעים קשים אלה, כאשר לא מסוגלים לצפות דרכי יציאה מהמיצר אל המרחב והגזירה עומדת במקומה, עשה להם הקב"ה נס גדול, מוציאם מהמיצר אל המרחב ומיגון לשמחה ובבת אחת הופך את המצב מקצה אחד אל הקצה השני, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם".

הקב"ה הביא להם ישועה והצלה באופן כזה שהעלה את מצבם של בני ישראל באין ערוך למה שהיה לפני כן, עד אשר "נפל פחד היהודים עליהם" לאחר ש"ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות..."

הרי לפנינו שוב דוגמא מאלפת, כיצד בעתות צרה, כאשר בני ישראל דואגים כיצד ייגאלו ממצב איום בו הם נתונים באותה שעה - מגלה להם הקב"ה את ידו החזקה, ובאותות ומופתים מוביל אותם לקראת הגאולה. וכך יש אין ספור דוגמאות בדברי ימי ישראל, שיהודים עמדו לפני מבוי סתום שנראה ללא מוצא, ולבסוף הגיעה ישועה והצלה למעלה מהמשוער בדרך ניסית.

איה ההבטחה

באגרות-קדש של אדמו"ר האמצעי נ"ע, ישנו מכתב בו הוא מגולל את הקורות אותם בעת מלחמת נפוליון-רוסיה, בזמן האחרון לחיים חיותו של רבינו הזקן, ובין היתר מספר כיצד אדמו"ר הזקן הבטיח אשר נפוליון ינחול מפלה, ורוסיה תנצח אותו. אולם בעת שנכנס לרוסיה והם החלו לנוס מפניו, כותב כ"ק אדמו"ר האמצעי, "בראותי גודל המרוצה של העגלות שלהם -

תורה. ועל-דרך זה כל ההעלמות וההסתרים שמהווים הכנה לעלייה שלאחרי זה.

עלינו לדעת, שזכינו ושמענו זאת במפורש כמה וכמה פעמים מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כי נמצאים אנו בתקופה כזאת שכבר נגמרו כל הבירורים, וכבר צחצחו את הכפתורים, ולא נשאר אלא לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש ובשיחות האחרונות חזר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו והדגיש כי עומדים על סף הגאולה, הכל מוכן לגאולה וצריכים רק לפקוח את העיניים, בשיחות הק' נשמעו התבטאויות רבות ושונות, אך- הכל נסב אודות נקודה אחת, שדורנו הוא דור אחרון לגלות והדור הראשון לגאולה.

ועל כן ודאי הדבר שכמו, בכל המקרים המנויים במדרש ושאר האירועים שהיו לעם ישראל במשך השנים תמיד התממשה ההבטחה האלוקית של הקב"ה ע"י עבדיו הנביאים כל אחד בדורו, כך גם נזכה בקרוב ממש לחזות, ולהיות חלק מהתממשות נבואה זו של ביאת המשיח והגאולה השלמה.

(מתוך דברים שנאמרו בהתוועדות חסידית)

צדק וחזה במדויק את התוצאות הסופיות, והבינו כולם אילו נסים ונפלאות התרחשו בד' אמותינו, כאשר טיל אחד דומה הרס במקום אחר מבנים שלמים וקבר את יושביהם תחתיהם, בזמן אשר בארץ יהודים יצאו שלמים מבין ההריסות לאחר התקפות הטילים. הייתה זו, כזכור, הכרזתו והודעתו המפורשת של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, גם כאשר לנגד עינינו נחתו טילים בזה אחר זה ורבים לא ידעו את נפשם מרוב בהלה, וחשש מי יודע מה עומד להתרחש בארץ, - הרבי אמר שהארץ היא המקום הבטוח, ומהבטחתו לא נפלה שיערה אחת ארצה.

דומה, כי רבות הננו יכולים ללמוד ולהפיק ממדרש זה ומהמובא לעיל, אשר במידה רבה מזכיר את המצב בו אנו נמצאים עתה, כאשר עדיין לא זכינו וטרם באה הגאולה השלמה והמצב באה"ק הולך ומחמיר. ושוב יש שואלים "איזה הבטחתך" ש"הגיע זמן גאולתכם" והנה זה בא.

צריך לזכור שכך היה גם בעבר. תמיד, בטרם ירד ונתגלה לעולם אור של גאולה, קדם לזה העלם והסתר, ובלשון המדרש "מי מחכה...". וככל שהגילוי היה נעלה יותר, כן היה ניסיון והעלם יותר, וידוע הביאור בחסידות בעניין מתן תורה, אשר ההעלם וההסתר בירידת בני ישראל בגלות מצרים - היוו הכנה וכלי לגילוי של מתן

...

לזכות

ר' יואל בן בתיה חיה

וזוגתו רחל בת חיה שרה

וילדיהם

שרה מלכה, שמואל חיים, אביטל ברכה מושקא, הדסה טובה,

שיחי' גלצר

להצלחה רבה בכל מעשה ידיהם מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות

וזכותו של בעל ההילולא תעמוד להם בכל מילי דמיטב.